



**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

**LA IMPORTÀNCIA DE LA COEDUCACIÓ EN LA CONSTRUCCIÓ DE
LA IDENTITAT PERSONAL A L'ETAPA D'EDUCACIÓ INFANTIL**

Lara González Vinader

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2020-2021

DNI de l'alumna: XXXXXXXXXX

Treball tutelat per Carme Pinya Medina
Departament de pedagogia i psicologia aplicada

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació.	Autora		Tutora	
	<u>Sí</u>	No	Sí	No

Paraules clau: Identitat personal, autoestima, autoconcepte, identitat sexual, identitat de gènere, coeducació, igualtat, estereotips, rols de gènere.

RESUM

El present Treball de Fi de Grau es compon d'una revisió i investigació bibliogràfica envers la construcció de la identitat personal a l'etapa d'educació infantil, i com la coeducació pot afectar positivament a aquesta. El concepte de coeducació comença a prendre molta presència a la nostra societat, amb l'objectiu de posar fi a les discriminacions per gènere i la imposició d'estereotips socials procedents d'un pensament androcèntric. I així mateix, formar individus lliures en la construcció de la seva pròpia personalitat.

Enfront aquesta realitat, s'ha elaborat un projecte basat en la recerca de recursos i informació per a desenvolupar el model coeducador amb infants a les etapes d'educació infantil. Amb el desig de compartir aquesta recopilació d'informació, amb el públic interessat, s'ha creat una pàgina web.

Paraules clau: Identitat personal, autoestima, autoconcepte, identitat sexual, identitat de gènere, coeducació, igualtat, estereotips, rols de gènere.

ABSTRACT

This final degree project is compound of a bibliographic review and research towards the construction of personal identity in the early childhood education stage, and how coeducation can positively affect this. The concept of coeducation begins to have more presence in our society with the aim of putting an end to gender discrimination and the imposition of social stereotypes from androcentric thinking. As a consequence, form free persons in the construction of their own personality.

This project has been developed based on the search for resources and information to develop the coeducational model with infants in the early childhood education stage. In order to share this collection of information with the interested public, a web has been created.

Keywords: personal identity, self-esteem, self-concept, sexual identity, gender identity, coeducation, equal status, stereotypes, gender roles.

ÍNDEX

1. <i>Justificació</i>	5
2. <i>Objectius</i>	6
3. <i>Marc teòric</i>	7
3.1. Què és de la identitat personal?.....	7
3.2. Teories del desenvolupament de la identitat personal.	8
3.3. Identitat personal, l'autoconeixement.	12
<input type="checkbox"/> <i>Autoconcepte</i>	13
<input type="checkbox"/> <i>Autoestima</i>	14
3.4. Identitat i tipificació, en relació al gènere.	16
3.6. Coeducació, aliat en la construcció de la identitat personal de l'infant.	25
3.6.1. Què s'entén per coeducació?	25
3.6.2. Coeducació, a l'àmbit escolar.	27
3.6.3. Coeducació, a l'àmbit familiar.	28
4. <i>Proposta educativa</i>	31
4.1. Introducció.	31
4.2. Contextualització.	32
4.3. Objectius.....	32
4.4. Elaboració, estructura i continguts de la pàgina web.	33
4.4.1. Pàgina d'inici.....	34
4.4.2. L'espai coeducador.....	35
4.4.3. Llenguatge coeducador.	35
4.4.4. Joc coeducador.....	36
4.4.5. Recursos didàctics.....	37
4.4.6. Contra els estereotips de gènere, per la igualtat.	39
4.4.7. Articles i bibliografia d'interès.....	39
4.4.8. Sobre mi.....	39
5. <i>Conclusió</i>	40
6. <i>Referències bibliogràfiques</i>	43
7. <i>Annexes</i>	47

1. Justificació.

El tema principal tractat en aquest treball de fi de Grau d'Educació Infantil neix amb l'interès de tractar la creació de la identitat personal de l'infant, des de l'àmbit de la coeducació.

L'escola és un agent present i molt important en el desenvolupament integral de l'infant, la seva tasca es fonamenta en atendre les necessitats dels individus que conformen la societat. Sovint, els centres educatius centren la seva atenció en els aspectes físics, cognitius, els de relació, els de l'entorn... entre d'altres. Però, la construcció de la identitat és una qüestió que pot passar desapercibuda, i en diverses ocasions pot suposar un període complex i confús per l'infant.

Amb aquest treball es pretén investigar el desenvolupament del procés de la identitat personal i les possibles dificultats que poden aparèixer. De la mateixa manera, s'intenta mostrar com amb la implicació directa dels mestres o de les mestres i una adequada intervenció inclusiva, es pot ajudar, i sobretot acompanyar, en la definició de la identitat individual de cada alumne o alumna. En aquesta ocasió, tota aquesta tasca es desenvoluparà des d'un context representat per la coeducació.

[...] la coeducación no consiste ni en hacer que las chicas adopten roles de género masculino de fuerza, competitividad y agresividad ni en que los chicos se conviertan en objetos valorados solamente por su estética. La idea es crecer desde el respeto auténtico por el otro y desde la aceptación de la diferencia, así como dejar de imponer comportamientos artificiales que rechazan la propia naturaleza del ser humano. (Subirats, 2017, p.17-18).

L'elecció de treballar aquest tema a l'etapa d'infantil, s'esdevé a què durant aquest període es constitueixen les bases de l'inici de la construcció personal. Per altra banda, també existeix el desig de garantir que tots els infants tinguin el dret real d'elegir el que són i el que senten, a partir de la seva pròpia naturalesa. De la mateixa manera, que puguin créixer en un ambient tolerant i inclusiu, respectuós amb la diversitat personal.

2. Objectius.

L'objectiu principal del treball és conèixer la influència de la coeducació en la construcció de la identitat personal dels infants. Com a conseqüència es plantegen els següents objectius específics:

- Conèixer el desenvolupament del procés de la identitat personal a l'etapa infantil.
- Cercar eines que ajudin, als infants, en la construcció d'una identitat personal positiva.
- Visibilitzar les dificultats reals en les quals es troben alguns infants durant la construcció de la seva identitat.
- Valorar el rol del mestre o de la mestra en l'acompanyament respectuós dels infants durant la construcció de la seva identitat personal.
- Normalitzar els processos de creació de la identitat personal no convencionals, des d'un coneixement més profund d'aquests.
- Reflexionar sobre la gravetat de les conseqüències que es poden derivar d'un acompanyament no adequat en els infants transgènere.

3. Marc teòric.

3.1. Què és de la identitat personal?

La identitat personal és aquella estructura subjectiva, relativament estable, caracteritzada per una representació complexa, integrada i coherent del jo, que un agent humà ha de poder elaborar en interacció amb els altres dins d'un context cultural particular en el transcurs de la seva conversió en adult i que anirà redefinint al llarg de la seva vida en un procés dinàmic de recomposicions i ruptures (Castiñeira, 1999, p. 23-24).

Aquest tret característic de l'ésser humà no és immutable, sinó que respon a canvis en la seva estructura entitativa estable, dinàmica i creativa, ja que es construeix amb la interacció amb els altres individus. "Cada persona es un ser completo en sí mismo però en íntima relación con los demás" (Álvarez-Munárriz, 2011, p.407-408).

Segons Méndez (2018) la personalitat és un aspecte de l'ésser humà, que forma part de la seva singularitat i designa diferències entre totes i cada una de les persones. Aquesta particularitat s'origina inicialment en l'herència genètica, on l'ésser humà es defineix amb un ADN únic i propi, diferenciant-lo de la resta de persones (Álvarez-Munárriz, 2011, p.407).

Fierro (1997) explica que els models evolutius generals de la identitat destaquen en la seva configuració i com evolució al llarg de la vida la imatge o el concepte d'un mateix. Ecuyer (citada per Ferreiro, 1997) assenyala sis etapes, per les quals es desenvolupa l'autoconcepte: emergència, assertió, expansió, diferenciació, maduresa i longevitat.

Per a Álvarez-Munárriz (2011) la identitat personal no es pot delimitar i aïllar per a analitzar-lo i experimentar. La perspectiva naturalista no té en compte el món vital i la relació comunicativa en la qual s'estableixen els éssers humans. En canvi, a l'àmbit sociocultural, és l'ésser humà, tant a nivell individual com col·lectiu, qui exerceix i reclama la seva pròpia identitat. Aquesta realitat correspon a un conjunt de processos vitals, on tan essencial és la persona com el context en el qual es desenvolupa.

Per a Méndez (2018) el procés de la formació de la identitat personal comença en el moment del naixement i l'inici de la interacció amb l'entorn, el qual s'estén durant tota la vida. Els moments més significatius durant aquest procés són els primers anys de vida

fins a l'adolescència. Encara que, destaca el període dels 3 als 6 anys, a causa de les particularitats facilitadores que ofereix el cervell, en la construcció de suports des dels quals la personalitat s'anirà conformant. Tot aquest procés de formació de la identitat personal es fonamenta en els processos d'aprenentatge, dels quals deriven en la creació d'un bagatge personal de coneixements sobre l'entorn i la mateixa persona. En aquest bagatge personal (propi) els significats creats per a cada experiència són únics, així es forma una percepció única del món i una personalitat característica.

3.2. Teories del desenvolupament de la identitat personal.

Les diferents teories del desenvolupament humà han anat dissenyant el concepte d'identitat i els factors determinants en la seva formació. Cada una d'elles formen part d'un context social i d'un coneixement biològic propi de la persona. Les teories han anat evolucionant i d'aquesta manera s'han anat complementant, partint sempre sobre la base de les teories prèvies quan han contribuït a les teories posteriors. Entre les dedicades al desenvolupament de l'infant, els autors més centrats en l'aspecte de la construcció de la identitat, són:

- Teoria cognitiva de Piaget.

Jean Piaget indica que l'aprenentatge i l'afecte són dos components importants en la psicologia d'una persona, és a dir, contribueixen en l'adaptació al context. Aquesta teoria es fonamenta "en el supuesto de que la personalidad humana se desarrolla a partir de funciones intelectuales y afectivas y de la interrelación de la dos funciones" (De los Heros, 2010, p. 16).

Piaget destaca la importància i la prioritat de la identitat, davant altres processos de desenvolupament de la intel·ligència, com poden ser les reaccions primàries i les interaccions amb els objectes. Encara que la identitat es constitueix precoçment, no és innata i depèn dels progressos del pensament (Valenzuela, 2012).

La identitat és un dels eixos del desenvolupament de l'infant, present en tots els processos evolutius, però diferent en referència al nivell maduratiu de l'infant (Valenzuela, 2012).

Segons Piaget (citat per Valenzuela, 2012) la teoria de la identitat del si mateix considera:

- L'individu actiu té la capacitat d'estructurar la realitat i, d'aquesta manera, construir la seva personalitat.
- La identitat es desenvolupa dins del context del desenvolupament del pensament, és a dir, evoluciona amb els processos del pensament.
- Per al desenvolupament de la identitat s'han de considerar totes les interaccions que estableix l'infant, des dels primers moviments reflexos orientats a la supervivència fins les relacions interpersonals posteriors. Les influències presents durant el procés repercutiran en la identitat.

- Teoria psicoanalista de Freud.

El fundador de la psicoanàlisi centra la construcció de la personalitat de l'individu amb el desenvolupament de la sexualitat.

Segons Freud (1938), l'infant experimenta la sexualitat pregenital, la qual es comprèn des del naixement fins als sis anys. Aquesta es desenvolupa amb l'autoestimulació de les zones erògenes. Dins la sexualitat pregenital s'esdevenen una seqüència d'etapes, la primera és l'oral (s'estén fins al primer any), la següent és l'etapa anal (entre els dos i tres anys), seguida per l'etapa fàl·lica (que s'estén fins als 6 anys), i per últim, la fase de latència (en la qual es produeix la transició entre la sexualitat pregenital i la sexualitat genital).

A la fase fàl·lica, com explica Freud (citada per Hidalgo i Palacios, 1990), l'infant troba plaer en la manipulació dels seus genitals externs i ho relaciona amb un signe de poder. També, és el moment en el qual els nens i les nenes són conscients de les diferències anatòmiques entre els diferents sexes. Per altra banda, a l'etapa fàl·lica, la conducta psíquica determina la construcció de la personalitat, contingut lligat a l'anomenat Complex d'Èdip. Hidalgo i Palacios (1990), es refereixen a aquest fenomen com el conflicte central de l'etapa fàl·lica, i ho defineixen com “una relació emocional de ambivalència con los progenitores en la que, no obstant, se destacan los deseos respecto al progenitor del sexo opuesto y la hostilidad por el mismo sexo” (p. 207). Però no amb una intenció incestuosa, sinó com “un deseo de relación privilegiada con el progenitor del sexo opuesto, en prejuicio del progenitor del mismo sexo, al que se trata de marginar de esa relación” (p. 207). Aquest conflicte es resol quan l'infant comprèn que els progenitors comparteixen una relació privilegiada, i es produeix una identificació amb el

progenitor del mateix sexe. Com a conseqüència, l'infant reforça la seva consciència. És a dir, enforteix el Super-jo i és capaç de sobreposar els seus desitjos als dels altres.

- Teoria de Wallon: L'estadi del personalisme.

Segons Wallon (citada per Hidalgo i Palacios, 1990), l'infant construeix la seva identitat a l'estadi del personalisme. Aquest està marcat per l'especial necessitat d'afecte, suport i reconeixement.

L'estadi del personalisme, es desenvolupa després de l'estadi sensoriomotor, entre els tres i sis anys. S'inicia de manera conflictiva, quan l'infant acaba de descobrir el jo, i s'implicarà en afirmar-ho. Això provocarà un conflicte intern, ja que intentarà imposar els seus interessos i desitjos als dels altres. Al mateix temps, intentarà lluitar per la possessió de pertinències, amb l'objectiu d'augmentar la consciència del seu jo. Aquesta situació donarà lloc a una crisi d'oposició, que finalitzarà quan l'infant hagi reforçat el seu jo (Hidalgo i Palacios, 1990).

Seguidament l'infant experimentarà un canvi d'actitud protagonitzat per aconseguir l'atenció i l'afecte dels adults, en aquest moment començarà el període de gràcia. Durant aquest, mitjançant gestos, accions, actituds i paraules els infants garantiran l'aprovació dels seus adults (Carrillo, 2009).

En el moment que les gràcies produïdes per l'infant, ja no produeixen l'efecte desitjat, d'agradar als adults, hi ha un canvi de conducta i es produeix la fase d'imitació. D'aquesta manera, els infants comencen a imitar els adults significatius del seu entorn, persones a les quals admira, així aconsegueix la seva aprovació i afecte, fins al punt d'identificar-se amb ells (Carrillo, 2009). És a dir, l'estadi de personalisme, comença amb una relació de contradiccions i es transforma en una relació d'identificació (Hidalgo i Palacios, 1990).

Hidalgo i Palacios conclouen que “La personalidad del niño quedará estructurada de una u otra forma según la manera en que los padres hayan resuelto las tensiones producidas en la etapa del personalismo” (1990, p.209)

- Teoria dels vincles afectius de Bowlby.

El psicòleg John Bowlby (citat per Carrillo, 2009) va formular la *Teoria de l'afecte*, la qual explica que l'afecte suposa els llaços emocionals que desenvolupa l'infant amb els adults més directes, i els quals els hi proporciona la seguretat emocional necessària per desenvolupar les seves habilitats socials i psicològiques.

Carrillo (2009) descriu l'afectivitat com un element fonamental en la construcció de la personalitat humana, construïda per un procés d'integració d'experiències i d'estructuració d'afectes. El desenvolupament afectiu suposa la percepció dels sentiments propis amb la capacitat d'expressar-los i mostrar-los.

Segons Ainsworth, l'ésser humà estableix diverses relacions socials durant tota la seva vida. Les relacions poden ser breus o poc significatives, o pel contrari, més rellevants i perdurables, com les que s'estableixen amb els pares i mares, influint en el desenvolupament de la personalitat de l'infant (Carrillo, 2009).

- Teoria de la personalitat de Cattell

La teoria de Raymond Cattell sosté que tots els individus posseïm trets idèntics, però en diferent grau, per tant no existeixen dos persones exactament iguals. Segons l'autor la personalitat defineix la conducta de l'individu en una determinada situació i en un determinant estat d'ànim (Carrillo, 2009).

L'element estructural bàsic en aquesta teoria és el tret, el qual representa les tendències generals i les característiques permanents en la conducta de la persona. Aquests trets poden ser comuns en tots els individus, encara que altres poden ser exclusius d'un individu. Segons Cattell, els trets estan determinats per la influència de l'herència biològica i de l'ambient. La conducta de l'infant en una situació, dependrà dels trets de la seva personalitat i de les altres variables transitòries del moment (Carrillo, 2009).

Carrillo (2009) conclou que la personalitat està constituïda per trets predicibles i constants, als quals unes persones es diferencien de les altres.

- ***Teoria dels models de desenvolupament de la identitat d'Erikson.***

Erikson (citada per Fierro, 1997) defineix la identitat com la “diferenciación personal inconfundible, [...] autodefinición de la persona ante otras personas, ante la sociedad, la realidad y los valores” (Fierro, 1997, p.21).

Erikson distingeix quatre nivells o estadis en la identitat (Fierro, 1997):

- a. El sentiment conscient de la identitat.
- b. L'esforç inconscient per la continuïtat del caràcter personal.
- c. La síntesi del jo i els seus actes.
- d. La interior solidaritat amb la identitat i els ideals del grup.

Per a Erikson, l'adolescència és l'etapa més decisiva en la identitat, ja que és quan “[...] alcanza ese punto de sazón que permite vivir en sociedad como mujer o varón psicosocialmente “sano” o “maduro” (Fierro, 1997, p.21).

3.3. Identitat personal, l'autoconeixement.

López (1990) afirma que el reconeixement que fa l'infant de si mateix és posterior al reconeixement d'altres persones. D'aquesta manera, abans dels sis mesos els infants reconeixen les persones del seu entorn i manifesten diferents conductes en funció de les seves demandes.

López (1990) explica que, a finals del primer any, els infants comencen a mostrar una certa capacitat d'autoreconeixement. Com l'autor defineix, la complexitat de l'estudi se centra en saber quan i com els infants adquireixen la seva identitat o el *self*:

El *self* no es otra cosa que una teoría sobre sí mismo, resultado de la experiencia, que no deja de cambiar a lo largo del ciclo vital. Supone una conciencia de sí mismo (identidad existencial que consiste en saberse una identidad individual que permanece a lo largo del tiempo) y una serie de conocimientos relativamente estables referidos a su propia persona (identidad categorial que incluye el sí mismo corporal, sexual, etc.). Mientras gracias a la identidad existencial nos descubrimos como individuos diferentes a los demás, gracias a la identidad categorial sabemos cómo somos, cuáles son las características que nos definen como personas (p.104).

Segons Hidalgo i Palacios (1990) la identificació suposa l'enfortiment de la consciència, a base de la interiorització dels valors, les normes, els judicis i els comportaments. Quan l'individu es vol descriure, representa una imatge o idea de sí mateix. Per això necessita constructors que els podem diferenciar segons dos aspectes: autoconcepte i autoestima.

- *Autoconcepte.*

García (2013) es refereix com a autoconcepte als aspectes cognitius, a la percepció i la imatge que té l'individu per descriure's. Durant el període de preescolar, els infants han d'enriquir la seva pròpia imatge amb atributs i característiques, amb l'objectiu de definir-se a si mateix com una persona amb identitat pròpia, diferenciada dels altres. L'autoconcepte és una realitat psíquica complexa, i dins d'aquesta podem distingir altres autoconceptes més específics:

- Autoconcepte físic: És la percepció que un té l'infant de la seva aparença física i les seves capacitats per desenvolupar les activitats físiques.
- Autoconcepte acadèmic: Fa referència al conjunt d'experiències, èxits, fracassos i resultats acadèmics que l'infant aconsegueix durant l'etapa escolar.
- Autoconcepte social: Conseqüència de les relacions socials de l'infant, de les habilitats per resoldre conflictes socials, de la adaptació amb l'entorn i de l'acceptació dels altres.
- Autoconcepte personal: Percepció que l'infant té de la seva identitat, del grau de responsabilitat, d'autocontrol i d'autonomia personal.
- Autoconcepte emocional: Fa referència als sentiments de benestar i satisfacció personal, a l'equilibri emocional, a la seguretat i a la confiança en les seves capacitats.

Hidalgo i Palacios (1990), seguint les idees de Rosenberg (1986), exposen una sèrie de característiques que descriuen els continguts de l'autoconcepte, presents en els infants, fins als sis anys:

1. *Predisposició a descriure's a partir de qualitats personals externes.* Els infants es solen definir segons les activitats que realitza, als seus èxits o habilitats, a la seva aparença física o altre tret referencial del seu caràcter.
2. *Predisposició a descriure's en termes globals.* Al principi l'autoconcepte dels infants sol ser poc específic i molt general. Quan l'infant va creixent,

l'autoconcepte es va tornant més específic, particular acord amb cada individu i més integrador.

3. *Predisposició a percebre les relacions socials com simples unions entre persones.* Els infants entenen les relacions socials com simples connexions entre individus, no entenen el factor sentimental de les relacions interpersonals.
4. *Predisposició a elaborar l'autoconcepte a partir d'evidències externes i arbitràries.* L'autoconcepte dels infants, durant aquest període, sol ser molt arbitrari. La imatge que té l'infant de si mateix és la que els adults (significatius en la seva vida) expressen.

L'autoconcepte és una de les variables més importants dins de l'àmbit de la personalitat, ja sigui des d'una perspectiva afectiva, com motivacional. L'autoconcepte és un constructor de la personalitat, que regula les estratègies cognitiu-emocionals implicades en l'aprenentatge (González-Pineda et al., 1997).

Royce et al., (citats per González-Pineda et al., 1997) entenen la personalitat com una organització de sistemes (sensorial, motor, cognitiu, afectiu, estils i valors). És a dir, la personalitat està constituïda pels diferents sistemes i la manera en la qual interactuen determinarà els trets característics de la personalitat de l'individu.

Espinoza i Balcázar (citats per García, 2016) diferencien l'autoconcepte ideal de l'autoconcepte real. L'autoconcepte ideal es refereix al model de persona que l'individu pensa i vol ser, així com les consideracions i esperances que les altres persones pensen que l'individu hauria de posseir. Per altra banda, l'autoconcepte real fa al·lusió a la percepció que té l'individu de si mateix. Per tant, com aporta García (2016) “en la edad escolar el autoconcepto tiene un carácter “ingenuo”, es decir, que la forma en que el niño se ve a sí mismo depende casi totalmente de lo que los otros perciben y le comunican.” (p.46)

- *Autoestima.*

L'autoestima fa referència a la dimensió de l'aspecte avaluatiu i enjudiciador que l'infant té del seu propi autoconcepte. És a dir, l'autoestima depèn de l'autoconeixement de l'infant, del valor i la importància que s'atribueix com a persona (Hidalgo i Palacios, 1990).

Segons Damon i Hart (citats per García, 2016), l'autoestima pot ser positiva o negativa, en funció del grau de satisfacció que l'individu té de si mateix, resultat dels trets que es perceben d'un mateix.

Hidalgo i Palacios (1990) insisteixen en la importància de l'autoestima positiva com a factor decisiu en l'èxit escolar, les relacions socials, i sobretot, en la salut mental de l'infant.

Crocker i Park (citats per García, 2016), argumenta que l'autoestima satisfà les creences necessàries perquè l'individu es valori. Enfront aquesta afirmació, García (2016) assenyala que és important identificar l'estima que l'infant es dona de si mateix, i amb això treballar amb l'infant, segons les necessitats de cada cas.

Hidalgo i Palacios (1990) coincideixen en el fet que la majoria d'investigacions sobre l'autoestima, es centre en dos aspectes:

- Quins són els factors que determinen una alta o baixa autoestima?
- Existeixen predisposicions generals en el desenvolupament de l'autoestima, al llarg de la vida (infància, adolescència i adulta)?

Referent al primer aspecte, l'estudi de Coopersmith (citat per Hidalgo i Palacios, 1990) manifesta la importància de l'acceptació i la qualitat en el tracte, que els adults significatius de l'entorn proporcionen a l'infant, com factor principal en l'autoestima. També, les relacions amb els altres adults i, l'historial d'èxits i fracassos personals, són altres factors implicats en el grau d'autoestima de l'infant.

Els models més significatius per a garantir una bona autoestima en els infants, durant l'etapa infantil, són els pares i les mares. “Así, las actitudes de los padres y sus prácticas de crianza y educación son los aspectos determinantes del desarrollo de la autoestima de los niños” (Hidalgo i Palacios, 1990, p.213).

Maccoby (citat per Hidalgo i Palacios, 1990) descriu les actituds i pràctiques de les famílies amb infants amb alta autoestima:

- Famílies que demostrin el seu afecte i que accepten al seu fill o filla. Amb el seu comportament mostren interès pels seus petits detalls i problemes. En

aquest cas, el jo és com un mirall que reflecteix la percepció que l'infant té de si mateix, de com s'aprecia i es valora. "Si el niño percibe que se le trata con afecto y con respeto que se le acepta tal como es, al niño le será fácil formarse una idea de sí mismo como una persona de valia" (Hidalgo i Palacios, 1990, p.213).

- Famílies que instauren normes lògiques i raonades, les quals es mantenen consistentment, però també són flexibles. És important que l'infant rebi directrius clares de que pot i no pot fer, en un entorn estable; d'aquesta manera es podrà sustentar l'autocontrol i la mesura de les seves demandes, així es fomentarà una autoestima positiva.
- Famílies que discuteixen i raonen amb l'infant, quan el seu comportament no ha estat apropiat. Al principi, l'infant pot enfadar-se per dur-li la contrària, però al mateix pot comprovar la preocupació i l'interès que es mostra a ells.
- Famílies democràtiques, que donen l'oportunitat als infants a expressar les seves idees i opinions, aquestes solen ser acceptades i es tenen en compte.

En referència, a l'evolució de l'autoestima i les possibles tendències que la poden alterar al llarg de la vida, són diverses les investigacions. Molts autors conclouen en què les dades existents no ens poden proporcionar una conclusió clara i ferm sobre aquesta qüestió. No obstant això, Harter (citada per Hidalgo i Palacios, 1990) argumenta que durant la fase de la infantesa hi ha una certa estabilitat a l'autoestima dels infants, fins a l'inici de la pubertat i de la transició de l'escola primària a l'educació secundària, on es produeix un descens d'aquesta.

3.4. Identitat i tipificació, en relació al gènere.

El concepte *infants*, ens mostra indirectament una realitat sexualment diferenciada: nens i nenes. Per això, amb l'adquisició de la consciència determinada per l'entorn, l'infant entén que la mateixa identitat suposa diferenciar-se entre un gènere o l'altre (Hidalgo i Palacios, 1990).

- **Identitat sexual i identitat de gènere.**

Els processos pels quals els infants desenvolupen el descobriment i la identificació amb el seu propi sexe, estan molt relacionats amb la construcció de la personalitat i la socialització en el pla mental. Aquest desenvolupament, està determinat per dos conceptes (García, 2009):

- La identitat existencial, com la consciència de si mateix com un ésser diferent dels altres i dels objectes.
- La identitat categorial, com el coneixement de les funcions i característiques que serveixen per definir-se a si mateix com una persona amb identitat pròpia a diferència dels altres objectes, animals i coses. Aquest tipus d'identitat, distingeix entre: la identitat sexual i la identitat de gènere.

López (1990) explica que la identitat sexual “es un juicio (soy niño, soy niña) sobre la pròpia figura corporal.”(p.105), a diferència de la identitat de gènere, que és “el conocimiento de las funciones y característica que la sociedad asigna como propias del niño y de la niña.” ”(p.105).

El procés de l'adquisició de la identitat de gènere i la seva consolidació s'estableixen durant el procés de socialització, a través de rols, estereotips i de la mateixa construcció subjectiva que cada persona extreu de les informacions de gènere (Jayme, 1999).

Segons Hidalgo i Palacios (1990), els nens i les nenes, a partir dels dos anys, ja entenen que hi ha objectes marcats sexualment per la societat. Entre els dos i tres anys, ells mateixos es classificaran en un o l'altre grup sexual. Aquesta evolució es desenvoluparà, mitjançant el procés d'adquisició d'identitat sexual i de gènere, presentat per López (1990):

- a. Abans dels dos anys, els infants reconeixen l'existència d'elements sexualment marcats (roba, accessoris, joguines, activitats, etc.).
- b. Entre l'any i mig i tres anys, es produeix l'autoclassificació en una de les dues categories sexuals. És a dir, l'infant desenvolupa el coneixement de si mateix, i el coneixement de la identitat sexual i de gènere dels altres.
- c. A partir dels tres anys, utilitzen el coneixement de la identitat sexual i de gènere per a definir amb claredat les seves preferències i valoracions.

A l'etapa d'infantil, la majoria d'infants mostren predilecció pels individus del seu mateix sexe, sigui companys de joc o models de conducta. Aquest fet, mostra la importància d'un procés amb grans repercussions en els àmbits de socialització i de la construcció de la mateixa identitat (Hidalgo i Palacios, 1990).

Domínguez (citada per Ceballos, 2014) determina que la identitat de gènere es construeix des de la infància de manera dinàmica, a través de la interacció diària, associada a determinats trets i conductes del masculí i del femení.

Els infants de tres anys, ja tenen adquirida la identitat sexual i la identitat de gènere. Així que poden distingir quin és el seu sexe i són conscients dels principals atributs del seu gènere (López, citada per Espinar, 2009).

Espinar (2009) defineix els processos de socialització, com la manera amb la qual l'individu aprèn a adaptar-se en els seus grups i interioritza les seves normes, imatges i valors, depenen del gènere. És a dir, els homes i les dones aprenen el que la societat espera d'ells, en funció d'haver nascut d'un sexe o de l'altre. Durant la socialització primària, aquella que es desenvolupa als primers anys de vida a l'entorn familiar més proper, s'adquireixen els elements bàsics de la identitat de gènere.

- Tipificació sexual.

La tipificació sexual és el procés pel qual els infants adquireixen pautes de conducta que la societat considera típiques d'un sexe o l'altre. Cada societat i cada moment històric té una expectativa i uns rols assignats en funció de cada gènere (Hidalgo i Palacios, 1990).

El rol de gènere, fa referència a aquelles funcions i activitats que se suposa que han de complir els individus depenen del sexe al què pertanyen. Aquests s'esdevenen del conjunt de normes socials i comportaments habituats que són dirigits com apropiats per als homes i les dones a la nostra societat (Rodríguez, 2020).

Lewis (citada per Vázquez, 1994) afirma que el procés psicològic més important en la tipificació de la identitat de gènere és el de la identificació. "La identificación supone, además, un proceso de absorción íntima de valores, creencias, actitudes y emociones" (p. 209).

Per a Salguero (2009), la tipificació sexual es tradueix en la construcció de rols masculins i femenins diferenciats, els factors que influeixen en aquesta pràctica són:

- Expectatives dels progenitors respecte al comportament dels seus fills i filles.
- Conductes estereotipades dels pares i mares, en referència als rols de gènere.
- Congruència o no entre les idees d'igualtat entre els homes i dones, i els seus comportaments com membres d'un o d'altre sexe.
- Els estímuls diferenciats o no que se li ofereixen als infants (materials, espais dedicats al joc, companys o companyes elegits per ell o ella).
- Els mitjans de comunicació amb la publicitat i els programes poden transmetre informació estereotipada dels rols propis de cada sexe, que els infants van assimilant de manera inconscient.
- Influència dels seus iguals. Necessiten l'acceptació dels seus companys i companyes de joc.

Per altra banda, la teoria cognitivo-evolutiva de Kohlberg (citada per Freixas, 2012) postula que existeixen estructures centrals que determinen l'evolució de la identitat sexual i la identitat de gènere, fonamentades en el desenvolupament cognitiu a l'àmbit social. La tipificació sexual es determinarà, a mesura que les estructures cognitives vagin evolucionant, juntament amb les actituds sexuals. L'evolució de la intel·ligència, la maduració dels instints i les pressions dels agents socialitzadors determinaran el desenvolupament cognitiu de la identitat, i en conseqüència les actituds i les conductes tipificades sexualment.

3.5. Dificultats en la construcció “sana” de la identitat personal.

- **Estereotips de gènere.**

El término estereotipo, procede del griego *stereos* (sólido) y *typos* (huella, impresión, molde), relacionando el significado con una imagen social preestablecida que se posee de un grupo, o de una persona en particular, y que, como su etimología indica, permanece resistente a modificaciones, aunque este sí puede ser modificable, siendo comúnmente utilizado de forma peyorativa y/o despectiva (Rodríguez, 2020, p.64)

La societat reforça unes actituds i conductes típiques, que designa com més adequades a un sexe o l'altre.. Els grups humans tenen estereotips sexuals que condicionen i determinen el comportament de l'individu (Machargo, 1990).

Els estereotips són creences o esquemes cognitius, que poden fer referència a trets de la personalitat, com atributs físics, conductes o rols i ocupacions, condicionant la percepció, el record i la valoració de moltes característiques i conductes cap als homes, i en especial cap a les dones (Rodríguez, 2020).

Subirats (2103), explica que actualment, i des de fa ja uns anys, és possible conèixer el sexe del fetus al cap de pocs mesos de ser concebut. De mode que el tracte diferencial comença en la mateixa gestació, abans del naixement del nadó. És a dir, el fet de conèixer el sexe del futur nadó sol determinar diferents disposicions entre els familiars i en els preparatius que es realitzen durant l'embaràs (espai, roba, joguines, etc.):

Y aquí comienza las distinciones: azul para los niños, rosa para las niñas, colores fuertes, colores pastel incluso en los objetos – bañeras, cochecitos, productos para la higiene, etc. Podéis hacer la prueba, si creéis que exagero: entrad en una tienda de ropa infantil y pedid alguna pieza para bebè. Es enormementen probable que la primera pregunta de quién vende sea “¿niño o niña? Y si indagáis “¿por qué lo dices? Caerá esta obiedad: “Para saber de que color ha ser, azul o rosa.” (p. 81-82).

Segons Uber (citada per Rodríguez, 2020), els infants entres els quatre i deu anys van prenent consciència del que s'espera d'ells i van conformant la seva conducta d'acord amb els pensaments de la societat. És a dir, les expectatives de la societat, amb relació al gènere de l'infant, també són entrebancs en la lliure construcció de la identitat. Encara que les famílies no siguin molt conscient:

[...]a los niños se les fomenta ser duros emocionalmente, heterosexuales y dominantes mediante la represión de las emociones, la exaltación de la homofobia y la ridiculización de lo femenino; y en las niñas ser coquetas, delicadas, sacrificadas y empáticas mediante la preocupación temprana por la imagen, un control más severo sobre la impulsividad verbal (p.e. las niñas no dicen tacos) y conductual (p.e. las señoritas no corren, no se meten en peleas...), y la inmersión en la ética del cuidado. Rasgos que son reforzados a menudo por los medios de

comunicación, y también muy frecuentemente por la escuela (sobre todo a través del curriculum oculto) (Ceballos, 2014, p.3).

Curiosament, aquestes diferents maneres d'actuar de les persones adultes no s'ajusten amb l'incipient caràcter que es pugui manifestar en el nadó (Subirats, 2013).

Com s'ha comentat a l'apartat anterior, la tradicional distinció per sexes, s'inicia abans del naixement de la criatura, i continua, al llarg de la infància marcant pels estereotips de gènere (Ceballos, 2014).

Thaïs Gutiérrez (2020) explica que quan ens referim a les desigualtats de gènere, normalment es pensa en les injustícies que han patit i pateixen les dones. Però, per altra banda, hem de pensar en els homes quan han viscut obligats a mostrar la seva homenia per complir les expectatives imposades per la societat i no anar en contra de les expectatives marcades per la societat, en relació al seu gènere: [...]els nens, igual que els homes, lluiten per encaixar en el model i les normes de la masculinitat hegemònica, que durant molts anys ha dictat el que era acceptable i el que no per a un home de veritat (p.32).

A l'àmbit de l'educació, el joc té un paper fonamental, ja que es tracta d'una eina primordial per a l'aprenentatge i la socialització, sobretot durant l'etapa d'infantil. “Los juegos son un reflejo del mundo, de la cultura y de la sociedad que nos rodea, por lo que a través de él se aprenden valores, roles, etc.” (Erikson, citat per Rodríguez, 2020, p.65). Els tipus de joc i de joguines, també condicionen com s'ha d'actuar conforme a aquests estereotips: les nenes, jocs de servir i prendre cura dels altres (sobretot, joc simbòlic de tasques domèstiques); i els nens, jocs on es pugui representar el caràcter dominant i demostrar la seva homenia i valentia (lluites, esports, etc.) Aquesta realitat acaba sent interioritzada i assumida pels infants, i suposa un vertader condicionament per a ells a l'hora d'elegir joc o joguina. “Es el sexo masculino quien sufre una mayor coacción a la hora de mostrar sus gustos o preferencias cuando se apartan de los estereotipos socialmente establecidos” (Torres, citat per Rodríguez, 2020, p.65).

Rodríguez (2020) assenyala la importància d'aprofitar al màxim les potencialitats que el joc ens proporciona, les joguines han d'estar adaptats als objectius proposats, prioritzant

els gustos i les preferències dels infants, abans de catalogar la joguina atenen als estereotips culturals, que no faran altra cosa que transmetre creences errònies.

- **Comportaments de pares i mares, que influeixen en la construcció de la identitat de l'infant.**

Investigacions com les Maccoby (1980), Maccoby i Martin, i Dammon (1983) entre altres, ens mostren les repercussions que tenen les actuacions dels pares i mares, en la personalitat i la socialització dels infants. Segons els autors, les conductes dels pares i mares difereixen en quatre dimensions fonamentals (Cubero i Moreno, 1990):

1. *Afecte en la relació.* Els pares i mares afectuosos són els que demostren interès i afecte als seus fills i filles, i per tot el que implica el seu benestar físic i emocional. L'efectivitat és una dimensió de comportament patern que matisa el potencial d'influència sota l'infant.
2. *Comunicació pares/mares-fills/filles.* Els pares i mares comunicatius són aquells que utilitzen el raonament per aconseguir la conformitat del seus infants. Pel contrari, els baixos nivells de comunicació es donen en les relacions on els pares i mares no tenen en compte l'opinió i el punt de vista dels infants. A més, davant dels problemes opten per la tècnica de la distracció, en lloc de raonar amb els infants.
3. *Exigències de maduresa.* Els pares i les mares que pressionen als seus infants, exigint-los més del que poden, tenint en compte la seva etapa madurativa i el seu ritme de desenvolupament. Per altra banda, estan els pares i mares que subestimen les competències dels seus fills i filles.
4. *Grau de control.* Els pares que exerceixen un excessiu grau de control intenten influir en el comportament dels seus infants, amb l'objectiu d'inculcar-lis un determinats patrons.

Per altra banda, com s'ha comentat anteriorment, és una realitat que el conjunt de la societat, acostuma a atribuir uns trets determinats al sexe masculí i altres al sexe femení. Això condicionarà el lliure desenvolupament de la identitat de l'infant, ja que estarà condicionat pel que s'espera d'ell o ella. Uber (citada per Rodríguez, 2020) afirma que els pares i mares pertanyents a una classe social baixa imiten amb major fidelitat els papers tradicionals masculins i femenins que es van donant des del passat i se'ls imposen amb

major exigència als seus fills. Ells han d'ajustar-se al rol que la societat té respecte al sexe masculí: homes forts i dominats, el que comporta no mostrar-se dèbils o ser menys sensibles.

- **Infants transgènere a l'etapa d'infantil.**

L'associació de famílies de menors trans*, Chrysallis (2020) explica, com anteriorment s'ha comentat, que quan a un individu neix se li assigna un sexe, en relació a les seves característiques físiques, diferenciant-lo entre home o dona.

Las personas transgénero tienen una identidad de género diferente del sexo que se les asignó al nacer. Una persona transgénero o trans puede identificarse con los conceptos de hombre, mujer, hombre trans, mujer trans y persona no binaria, o bien con otros términos como bijra, tercer género, biespiritual, travesti, fa'afafine, queer, transpinoy, muxé, waria y meti (Libres & Iguales, 2017, s.p).

Com s'ha comentat en apartats anteriors, l'ésser humà consolida la seva identitat personal entre els dos i tres anys, i potser binària (home o dona), o no binària. Quan la identitat de gènere no concorda amb la identitat sexual, s'inicia el trànsit social. En aquest moment, l'individu transgènere comença a viure socialment d'acord amb el gènere que sent, encara que no es correspongui al seu sexe. Com a conseqüència, és habitual que es produeixin canvis en el comportament de l'infant (canvi de vestimenta i/o nom), i que aquests repercuteixin al seu entorn (la manera com dirigir-se a ell, ella o elle) (Chrysallis, 2020).

Existeixen diverses teories vinculades a la psicologia del desenvolupament per comprendre l'evolució dels infants. Aquestes teories són les que conformen i influeixen la nostra concepció sobre la infància i les seves característiques. Encara que, cal analitzar-les críticament des de la perspectiva dels infants transgènere (Toro, 2015).

Toro (2015) relaciona la teoria psicosocial del desenvolupament humà d'Erikson, amb el desenvolupament de la identitat en els infants transgènere. El segon estadi, que comprèn dels dos als tres anys, està protagonitzat per l'autonomia, o pel contrari per la vergonya i la falta de seguretat en si mateix. Referent a aquest període, Toro (2015) afegix que durant aquest període els infants comencen a desenvolupar les habilitats del llenguatge i identificar-se amb un gènere, centrant la seva atenció en els estereotips i els models del

mateix sexe que els guien a actuar. En aquest cas, referent als infants transgènere, han de lluitar activament per actuar i identificar-se d'acord amb el gènere amb el qual s'identifiquen. Erikson (citats per Toro, 2015) ens parla de les rebequeries que l'infant produeix quan no se li deixa continuar amb els seus plans:

Estos sentimientos de frustración son probablemente más experimentados por los niños transgéneros en la medida que los padres o cuidadores tienden a desaprobado y rechazar preferencias incompatibles a su sexo biológico, profundizándose de esta forma fuertes conflictos con el niño que no actúa acorde a los estereotipos, generando angustia en los cuidadores y posibles problemas en la pareja (Toro, 2015, p.115-116).

Continuant amb els estadis de la teoria d'Erikson, en el següent estadi les diferències de gènere tendeixen a polaritzar a partir d'una socialització dels rols assignats per cada sexe biològic. "Boys and girls are differentiated not only by differences in organs, capacities and roles, but by a unique quality of experience" (citats per Franz & White, 2015, s.p.). Per altra banda, durant aquesta etapa els infants començant a adquirir una major consciència de les diferències anatòmiques i comencen a incorporar estereotips de gènere a les seves conductes i jocs, fent ús dels codis de gènere establerts per la societat. Els infants en aquestes edats, encara que vegin persones que actuen en rols, comunament vinculats al sexe contrari, tendeixen a dividir les conductes per gènere. Segons Gender (citats per Toro, 2015), amb suficient informació i amb referents que defensen la diversitat, els infants de qualsevol edat són capaços de comprendre la diversitat de gènere. "De allí la importancia que tiene el sistema educativo en la promoción de la tolerancia hacia las diferencias de género desde la primera infancia" (Toro, 2015, p.117).

Al següent estadi presentat per Erikson els infants d'entre sis i nou anys, han de lidiar amb noves demandes socials i acadèmiques, i poden desenvolupar un sentiment de competència. Quan l'infant rep una retroalimentació positiva, estarà animat per continuar amb noves tasques. Però si pel contrari rep crítiques constants, pot experimentar un sentiment negatiu de decepció i inferioritat (Toro, 2015). Aquesta situació pot ser una realitat en els infants transgènere, ja que no estarien complint certes expectatives socials. Segons Kennedy i Hellen (citats per Toro, 2015), durant aquests estadis, els infants que mostren una identitat de gènere creuada poden definir-se com transgènere o transsexuals. Encara que alguns no revelen la seva vertadera identitat de gener fins anys posteriors.

Com a persones tots i totes tenim tendències masculines i femenines. Els infants solen estar marcats per adoptar el gènere que correspon al seu sexe, “cosa que ha impedit el desenvolupament dels aspectes de la personalitat que no concorden amb aquest gènere” (Solsona, 2016, p.78).

La psicologia de desenvolupament ens ofereix elements per ajudar als infants transgènere per consolidar el si mateix. A partir d’una perspectiva humanista centrada a ajudar als infants a desenvolupar-se d’acord amb la seva naturalesa, a acceptar les seves diferències i a conciliar-se amb sí mateix (Gerald i Gerald, 2008).

Toro (2015) explica que ser transgènere en una societat que discrimina la diversitat de gènere pot esdevenir sentiments de vergonya, aïllament, desconfiança i un sentit negatiu de si mateix que necessita un suport addicional. A més, els familiars i professionals han de tenir en compte que els infants transgènere no són un grup homogeni, ja que ser transgènere masculí o femení té diferents implicacions socials i culturals. També, s’ha de respectar els temps de cada procés, ja que forçar a l’infant a acceptar una identitat transgènere i assumir una transició, pot ser encara més perjudicial. “Una transición se refiere al período que el niño revela, se apropia y asume una identidad de género cruzada frente a otros,debiendo estar preparado para todo tipo de reacciones” (Toro, 2015, p.122).

3.6. Coeducació, aliat en la construcció de la identitat personal de l’infant.

3.6.1. Què s’entén per coeducació?

Solsona (2016) explica l’evolució del concepte coeducació, sorgit a la dècada de 1930. Des del seu origen, el concepte de coeducació ha anat transformant-se, adaptant-se per donar resposta als objectius i a les realitats canviant en el temps. En el seu inici, la coeducació s’utilitzava per fer referència a l’escola mixta. L’any 1939, se suprimeix la coeducació instaurada per la República; i no es recupera fins a l’any 1970, amb la transició de la democràcia. Quan es varen instaurar les escoles mixtes i es parlava de coeducació, es varen adonar que al sistema educatiu del moment, encara hi havia desigualtats entre nens i nenes. En aquell moment, els defensors de la coeducació varen replantejar-se els seus objectius. És a dir, l’escola mixta és un pas molt important, en un llarg procés que continua avançant fins a aconseguir a un model d’escola coeducadora.

Per a Solsona (2016) la coeducació:

[...] implica promoure una educació amb una visió polièdrica que potenciï la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de tota mena de discriminació per raó de sexe així com la integració d'una manera explícita de continguts d'aprenentatge amb perspectiva de gènere. La coeducació és, sobretot un canvi cultural que elimina l'androcentrisme i construeix una cultura en la qual les tasques atribuïdes als dos gèneres tenen el mateix valor, alhora que desapareix la imposició dels gèneres en funció dels sexes. La coeducació és una idea-context que ajuda a créixer (p.19).

L'existència, majoritària, de l'escola mixta és un avanç, però no assegura la realitat de la coeducació. “Las niñas fueron incluidas en las instituciones escolares pensadas para los niños, para los hombres” (Subirats, 2017, p.27). Per tant, les dones estan immerses en una cultura androcèntrica, admeses pel principi d'igualtat, és a dir no son les protagonistes de l'educació. Mitjançant la coeducació, s'ha de treballar per una educació igualitària, “para que tanto los niños como las niñas sean más libres y para que se les facilite el acceso a la felicidad y al despliegue de todas sus potencialidades y facultades” (Subirats, 2017, p.27).

Simón (2010) defèn que les bases d'un sistema coeducador, són:

- Ocupació paritària dels càrrecs representatius i de responsabilitat. És a dir, dones i homes docents a tots els nivells i especialitzacions.
- Utilització d'un llenguatge no sexista.
- Aprenentatges que mostrin que la humanitat està composta per dones i homes.
- Metodologies cooperatives, entre els sexes.
- Matèries i pràctiques que eduquin per l'autonomia personal (coneixements domèstics, tecnologies, aspectes cívic-democràtics, educació emocional i afectiva-sexual, i comunicació entre iguals.
- Creació d'estils educatius basats en l'equitat, la solidaritat entre els gèneres i la igualtat, per lluitar contra la misogínia, l'androcentrisme i el sexisme.
- Pensament crític per evitar els estereotips i suposicions que dificultin la lliure elecció acadèmica, segons el gènere.

3.6.2. Coeducació, a l'àmbit escolar.

L'escola és un agent social, necessari per suplir i/o compensar les mancances produïdes per la falta d'una ideologia coeducadora en la realitat de molts infants. Díaz-Aguada i Seone (citats per Ceballos, 2014), afirmen que l'escola ha d'esforçar-se, per descartar una socialització sexista i, sobretot, per contraposar-se enfront una societat amb una ideologia arcaica. Subirats (citada per Ceballos, 2014) afegeix que “El sistema educativo, si bien insuficiente para desterrar las desigualdades de género, es una pieza esencial para el cambio” (p. 11).

Els infants solen adoptar el rol de gènere que correspon al seu sexe, encara que no sigui el que sent per naturalesa. L'escola ha de compensar els estímuls exteriors alentant la part masculina en les nenes i desenvolupant la part femenina en els nens (Solsona, 2016).

Subirats (2017) presenta, juntament amb companys i companyes, un sistema educatiu, amb el qual treballar la coeducació als centres escolars, anomenat Investigació-Acció, format per quatre fases:

1. *Constitució i formació d'un equip de docents formats en la metodologia.*
[...] cuando se quiere avanzar en la coeducación es mucho mejor plantearlo en el centro y formar un equipo de trabajo, de modo que todas las personas que participan vayan descubriendo conjuntamente aquello que hay que cambiar, puedan analizarlo, hablarlo y, si en el equipo de trabajo no participa todo el mundo, comunicarlo al resto del profesorado. (Subirats, 2017, p.72)
2. *Fase d'investigació.* Aquesta fase és la denominada “*Construcción de la mirada violeta*”, la idea és realitzar un anàlisi, mitjançant l'observació crítica i reflexiva de la pràctica escolar i dels materials (com els contes), per detectar els aspectes sexistes, resultat d'una ideologia androcèntrica.
3. *Fase d'acció.* En aquest període es duren a terme les modificacions necessàries per avançar en la coeducació. Aquestes, consensuades prèviament, s'aniran introduint lentament, perquè el professorat, les famílies i els mateixos infants entenguin les raons que les motiven i entenguin els canvis.
4. *Avaluació periòdica.* Mitjançant la investigació i l'observació (principals eines a la segona fase), es comprova la progressió de les pràctiques introduïdes, i si ja són part del centre. Si cal, es produeixen les correccions pertinents.

La discriminació lingüística, és altre aspecte que entorpeix la realitat coeducadora als centres educatius. A la cultura androcèntrica, la manera de expressar-nos oralment i els missatges discriminatoris, invisibilitzen i mantenen els silenci de les dones, encara que de manera no intencionada. Una vegada, que s'ha pres consciència de que la llengua discrimina a les nenes i a les dones, hem d'iniciar el canvi. Encara que, hem de ser conscients que són hàbits molt arrelats, i que es necessita de temps, i que només un treball sistemàtic i constant, ens permetre acabar amb aquesta hàbits (Subirats, 2017).

Els currículums educatius actuals se desenvolupen baix el pensament androcèntrista, Subirats (2017), explica que encara que no els podem canviar totalment, els podem completar.

L'educació escolar no només s'ha de valorar en referència a uns resultats acadèmics, ja que l'educació forma part de la construcció de la pròpia persona, del desenvolupament de la seva intel·ligència, de la seva sensibilitat, la seva manera de relacionar-se, dels seus hàbits i dels seus valors. “Es todo aquello que formara su personalidad y su manera de desenvolverse en el mundo, de conseguir lo que desean, de ser feliz o no serlo” (Subirats, 2017 p.27).

En referència a l'espai, Subirats (2017) explica que des del moment del naixement, l'infant s'enfronta de distinta manera a l'ocupació i a l'ús de l'espai, depenen del seu sexe. Als nens se'ls estimula la capacitat d'ocupar l'espai i la confiança en què ho pot fer, mentre que a les nenes se lis tracta amb calma, frenar les actituds de quietud.

3.6.3. Coeducació, a l'àmbit familiar.

El concepte de coeducació no només sorgeix de la necessitat d'educar per igual als nens i nenes, de forma conjunta en els mateixos espais (escoles mixtes), sinó també en la família amb els mateixos principis, les mateixes responsabilitats, donen les mateixes oportunitats en el seu futur, sense estereotips, procuren la no discriminació per raons de gènere (Sanz, 2019).

“Las familias tiene también una enorme responsabilidad en el trabajo de la coeducación, pues de ello se va a derivar una garantía más o menos segura de felicidad y completud para sus hijas e hijos en el futuro” (Simón, 2010, p.114).

La família és el principal agent educatiu, encara que no l'únic, els fills i filles són la principal responsabilitat. Per això, és essencial la contribució que l'entorn familiar ha de transmetre al valor de la coeducació (Sanz, 2019).

Desenvolupar un projecte per la igualtat entre dones i homes, no només implica la transmissió formal, sinó que suposa un desafiament major: traslladar les teories educatives a les vivències de la vida quotidiana. La família és un factor clau, en aquesta comesa (Ceballos, 2014).

L'educació escolar és un assumpte de domini públic, però les pràctiques educatives dutes a terme per les diferents famílies estan ocultes a l'intimidat de la llar. Per això, hem de prendre especial atenció als indicadors que ens revelen el nivell de coeducació de les famílies a través de les praxis i els costums diàries (Ceballos, 2014).

Per a Domínguez (citada per Ceballos, 2014), la construcció del gènere es construeix des del naixement, a partir de la interacció diària, associada als rols masculins i femenins, observats pels infants. Per això, hem de tenir en compte que els pensaments i les pràctiques dutes a terme a l'escola, s'esvaeixen davant l'aprenentatge vicari, a través del que els infants veuen fer, diàriament, als seus pares i mares.

En els models tradicionals, el pare adopta el paper de cap de família, encarregat d'aportar el suport econòmic a la llar, sense altre tipus de tasca familiar. Mentre que la mare s'ha d'ocupar de tota la càrrega domèstica i familiar. Simón (2010) justifica que, aquests:

[...] son modelos injustos y caducos [...] tanto las madres como los padres deben intentar corresponsabilizarse de todo lo que conlleva tener una familia: el sustento económico, el emocional y el material y los cuidados y tareas que se requieren para una vida de calidad, como la entendemos en nuestro propio grupo humano y social (p.114).

Les famílies igualitàries són molt escasses, Simón (2010) insisteix en la importància d'oferir als infants, des de l'escola, nous models i expectatives vitals, així com aprenentatges útils per l'autonomia emocional i funcional.

Posar en pràctica la coeducació a l'àmbit familiar, suposa des d'un principi, desvincular la divisió sexual del treball i l'assignació de rols estereotipats en el marc familiar. Una pràctica coeducadora en la família suposa no mantenir accions o tasques diferenciades com d'homes o de dones. Per consegüent, és necessari una repartició de les responsabilitats i les tasques domèstiques per afavorir la igualtat, a més de ser una qüestió de justícia i benestar (Martín, 2011).

4. Proposta educativa.

Després de la recerca i recopilació d'informació i posterior realització de la fonamentació teòrica, centraré la proposta educativa en la realització d'un catàleg de recursos per a fomentar una pràctica coeducadora a les aules d'educació infantil, i d'aquesta manera afavorir la lliure construcció de la identitat personal de cada infant, essent fidel a les seves necessitats, demandes i en especial a la seva naturalesa.

Per a fer arribar el catàleg de recursos a tota la comunitat educativa, s'ha dissenyat una pàgina web per facilitar informació detallada i l'accés a recursos didàctics i multimèdia.

4.1. Introducció.

Amb la redacció del marc teòric ha quedat de manifest la importància d'una pràctica coeducadora per garantir que cada infant pugui construir la seva identitat personal d'acord a si mateix, en un context d'igualtat que rebutja els estereotips i la diferenciació per gènere.

En la recerca d'informació m'he adonat que són molts els àmbits i les característiques a tenir en compte per a aconseguir una vertadera coeducació, com per exemple: la lluita contra els estereotips, el llenguatge sexista, l'ús dels espais, els materials... Pel fet que durant l'anàlisi de tota la informació utilitzada, en aquest TFG, s'ha detectat la necessitat d'una eina que permeti recopilar i divulgar els recursos obtinguts de manera organitzada i útil, i amb la intenció de fer-los arribar al públic interessat; s'ha volgut crear una pàgina web per satisfer aquesta necessitat, així com aprofitar la feina feta per posar a disposició de qualsevol interessat, de manera senzilla i ràpida els recursos obtinguts durant aquest treball de fi de grau. De la mateixa manera, amb aquesta tasca es pretén complir els objectius específics exposats anteriorment, com proporcionar eines que ajudin a la construcció personal positiva dels infants, ajudar als docents o personal interessat en la pràctica coeducadora, entre altres. Per altra banda, també és una manera d'apostar i contribuir per fer de la coeducació una realitat a la societat.

Per últim, una vegada creat el catàleg de recursos coeducadors, s'avaluarà la seva funcionalitat segons els objectius proposats i la significació en aquest treball de fi de grau.

4.2. Contextualització.

Actualment, vivint a una societat diferenciada per gèneres i estereotips, la qual conviu amb contradiccions, conviccions i hàndicaps, els quals la majoria de vegades no són conscients. Això es deu, principalment al pensament androcèntric procedent de la imposició del gènere masculí davant del femení. Això, no només ha afectat negativament a les dones, sinó també als homes. Són molts els que han lluitat contra la seva realitat, per encaixar en l'homenia difosa per la societat. Encara que, a poc a poc s'ha evolucionat i actualment, gran part de la societat aposta per la transformació; són molts els petits detalls que mantenen una realitat protagonitzada per la imposició de patrons de gènere i les desigualtats.

Algunes d'aquestes desigualtats vindrien de la mà dels estereotips, que ocupen un paper protagonista en molts dels àmbits, amb els quals convivim diàriament. La imposició de rols o etiquetes d'acord amb el gènere de l'infant ja determina i condiciona el tipus de tracte i les expectatives que s'esperen d'ell.

Des de la coeducació es pretén donar llibertat, ja que com afirma Sanvicén (2019) "Libertat des de la coeducació, la transformació cultural i educativa necessària per fer que tant els nens com les nenes siguin més lliures i puguin desplegar totes les seues potencialitats i facultats" (s.p).

4.3. Objectius.

L'objectiu general de la proposta és elaborar un catàleg web de recursos per a implantar la coeducació a la nostra societat, en especial a l'àmbit escolar de l'etapa d'educació infantil. Els objectius del catàleg són:

- Crear un recurs digital atractiu, accessible i intuïtiu.
- Seleccionar i recopilar recursos sobre la coeducació.
- Oferir informació i materials de qualitat per contribuir en una pràctica coeducadora.
- Contribuir al canvi de la societat per la igualtat d'oportunitats, rebutjant la diferenciació per gènere.

4.4. Elaboració, estructura i continguts de la pàgina web.

La raó de crear una pàgina web s'esdevé a què, actualment és la millor manera de fer arribar la informació a la població d'una manera fàcil i ràpida. Però també, és una manera d'anar refrescant i actualitzant els continguts amb novetats i aportacions interessants referides, en aquest cas, a la coeducació. Un altre dels beneficis que pot afavorir la meua feina és que la pàgina web m'ofereix la possibilitat de tenir en una mateixa configuració diferents tipus de formats, com: text, imatges, vídeo, etc. A més, per altra banda, puc enllaçar documents i altres pàgines webs per facilitar l'accés directe al contingut elegit.

Per a la creació i disseny del portal web s'ha utilitzat la plataforma [wix.com](https://www.wix.com). Aquesta és una eina que ofereix la possibilitat de crear una web de manera gratuïta i interactiva, i amb un alt nivell de personalització sense la necessitat de tenir coneixements sòlids de programació. A més, el sistema compta amb les eines de Drag & Drop, les quals faciliten la interacció i agilitzen la feina. Una altre avantatge d'aquesta plataforma és que tant el hosting – l'espai del disc dur del servidor on es puja la web – així com el domini – la direcció necessària per poder accedir a la web – són gratuïts si s'utilitzen els criteris tecnològics més bàsics que s'ofereixen.

Durant la creació de la plataforma s'ha primat uns principis fonamentals amb la intenció de crear una pàgina web resolutiva i pràctica, com són: la usabilitat (continguts útils i de qualitat), la claredat en la informació, els continguts ben organitzats, a més de ser interactiva i intuïtiva. Referent a l'estètica, s'ha utilitzat un disseny senzill on destaquen els colors neutres sobre un fons clar.

Un altre dels aspectes importants, en la creació de la plataforma web ha estat l'elecció del nom, una decisió meditada i acurada, ja que es pretén reflectir la temàtica, adoptar una nova visió de l'educació, a més d'atraure l'interès del públic. Amb aquesta intenció, el nom elegit és *Una mirada coeducadora*. Per altra banda, per al disseny del logotip s'ha procurat simbolitzar i captar l'essència del nom, i en conseqüència de la pàgina web.



Figura 1. Logotip. Elaboració pròpia.

Els continguts de la web consten de diferents espais organitzats i agrupats en diferents blocs, en funció de la seva temàtica. Aquests estan pensats per orientar al públic interessat en la pràctica coeducadora, però sobretot per a treballar i afavorir la coeducació en l'educació dels infants. Com ja he comentat, l'idea una vegada creada la web és poder actualitzar, ampliar i afegir nous continguts; per això la informació publicada en un principi, s'ampliarà en el futur. L'enllaç web és <https://unamiradacoeducadora.wixsite.com/home> i la seva estructura és la següent:

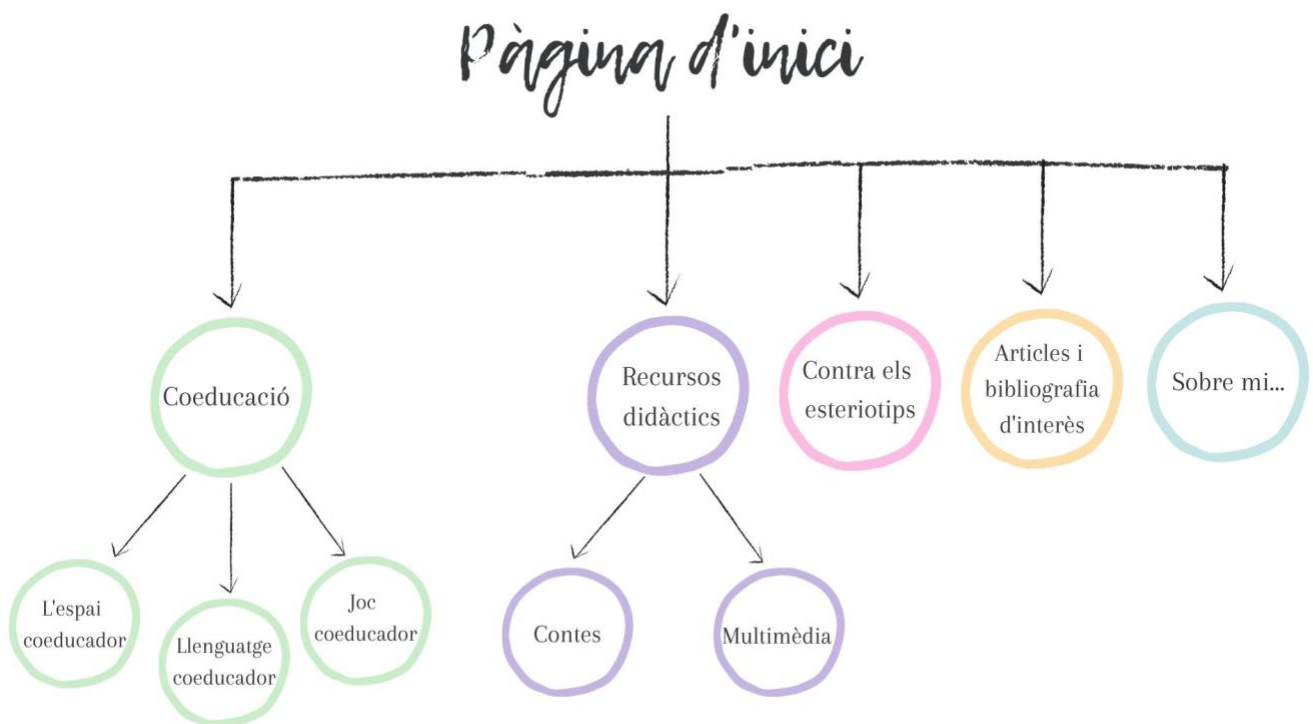


Figura 2. Esquema dels continguts de la pàgina web. Elaboració pròpia.

Les imatges utilitzades a la web són d'elaboració pròpia o procedents de bancs d'imatges amb llicència Creative Commons.

4.4.1. Pàgina d'inici.

La pàgina d'inici és la plana de presentació de la web i el cos interactiu que dona accés a tots els espais de la web, és a dir, a partir d'aquesta es podrà accedir a les altres pàgines i als continguts d'aquestes. La informació exposada a la pàgina principal explica el motiu de la realització d'aquesta web, així com la presentació de la coeducació. A peu de pàgina, s'ha afegit un formulari que dona l'opció de fer consultes.

4.4.2. L'espai coeducador.

L'espai és un instrument valuós d'aprenentatges i essencial en el desenvolupament dels infants. Per això, s'han de dissenyar i condicionar espais específics risc en oportunitats per a tots, en funció de les necessitats i preferències de l'infant, sense cap mena de discriminació.

Els adults, inconscientment, solem transmetre als nostres infants, missatges diferenciats amb relació al moviment, l'ocupació i l'actitud a adoptar a l'espai. Des dels primers mesos de vida, als nens se'ls instiga a moure's i a dominar la totalitat de l'entorn; mentre que a les nenes se'ls indueix a mantenir la calma, parades i apartades a un costat de l'espai. La tasca dels adults, com agents educatius, és ser conscient d'aquestes particularitats i reflexionar sobre ells, per així efectuar un canvi d'actitud. Aquesta serà la primera passa cap al camí a la coeducació.

Un espai protagonitzat per la coeducació ha de donar les mateixes oportunitats a tots els nens i totes les nenes, és a dir s'ha de caracteritzar per no la no discriminació en tots els àmbits. En aquest cas, es pretén un aprenentatge més democràtic en l'ús de tots els espais, siguin els centrals o els secundaris.

Partint de què, possiblement, l'escola és un dels contextos on més relacions entre els dos sexes s'estableixen de forma igualitària. A més, cal recalcar que l'espai suposa el context en el qual es desenvolupen moments i experiències repletes d'aprenentatges i valors (empatia, cooperació, respecte, etc.). Perquè això es desenvolupi en un entorn d'igualtat, o dit d'altre manera un correcte context coeducador, hem de pensar i tenir cura de tots els detalls. És per això que s'ha dedicat aquest apartat per explicar i descriure les característiques d'un espai representat per la coeducació.

4.4.3. Llenguatge coeducador.

El llenguatge és la capacitat humana de comunicar-se, una de les principals habilitats que ens diferencia del regne animal. Entre altres coses, el llenguatge ens permet construir i possessionar-nos en la realitat. En l'àmbit de la coeducació el llenguatge ha de ser inclusiu, és a dir, un llenguatge que enclogui a tots els membres de la societat per igual.

Segons Subirats (2017) “el lenguaje invisibiliza a las mujeres” (p.99). El pensament androcèntric sota el qual s’han construït les nostres llengües romàniques, com el català, el castellà i el gallec, és una mostra més de la diferència de poder que s’ha establert entre els dos sexes, ja que el femení sempre ha estat dominat pel masculí. El llenguatge s’ha construït d’acord amb els interessos i preferències dels homes, fins a l’extrem de què el masculí és considerat com el gènere universal. En canvi, el femení s’assimila com un gènere particular, utilitzat per designar només a les dones. Per això, quan s’utilitza el gènere masculí per assenyalar un grup de persones les dones poden estar o no estar compreses, però si s’utilitza el femení, automàticament s’exclouen els homes. Encara avui, als centres educatius, podem observar com el gènere masculí prima davant del femení, per exemple als rètols informatius, a les circulars i notes informatives, etc.

A la web es dedicarà un apartat per contribuir i comentar la importància d’un llenguatge inclusiu que no discrimini als infants, amb relació al gènere, ni a cap família. Encara que és una tasca complexa, ja que el llenguatge androcèntric és una realitat molt arrelada a la nostra societat, intentarem que els adults a través de l’observació siguin conscients d’aquesta desigualtat; i per altra banda, es donaran pautes per aconseguir un ús del llenguatge (oral i escrit) més inclusiu.

4.4.4. Joc coeducador.

El joc és una activitat lúdica, una acció plaent que ajuda en el desenvolupament integral dels infants, al mateix temps que els hi proporciona una alliberació del cos i la ment. Encara que la seva importància és molt major, ja que mitjançant el joc es transmeten valors, normes de conducta, resolució de conflictes, ajuda a la socialització i educa els infants per a viure en societat. Tots aquest aspectes influeixen profundament en la construcció de la personalitat i identitat de l’infant. Per aquest motiu, el joc és fonamental en la coeducació.

Les joguines són imprescindibles en la infància i fonamentals en el desenvolupament psicològic i físic de l’infant. Però hem de ser conscient que al pla coeducador no totes les joguines són adequades. Les joguines sexistes són les que estan dissenyades específicament (ja sigui per la seva funció, color o estètica) per a ser utilitzades per nenes o per nenes. Així es fomenten rols de gènere i models relacionals diferenciats, fem que el

desenvolupament entre nens i nenes sigui diferent; i per tant, desenvolupin capacitats i aprenentatges diferents.

Tots els infants han de tenir les mateixes possibilitats de joc. És a dir, nenes i nens han de tenir les oportunitats d'accés als distints tipus de jocs i joguines, sense sentir-se influïts pels criteris i accions de les persones adultes de l'entorn. Segons la Direcció General de la Dona del Govern de Cantabria, diferents estudis demostren que en les edats més primerenques les nenes i els nens seleccionen, generalment, els mateixos tipus de joguines, i que a l'etapa preescolar comencen a diferenciar-se, influïts per el pensament social.

A la plana web, dedicarem un apartat per referir-nos al joc coeducador, centrant-nos en el seu valor coeducador en la construcció personal i el seu desenvolupament de l'infant. També el paper de l'adult per afavorir un context coeducador i així com unes pautes a tenir en compte, en l'elecció del tipus de joc i de les joguines.

4.4.5. Recursos didàctics.

A l'apartat de recursos didàctics es faciliten una sèrie de materials coeducadors per fer servir amb els infants a l'aula; o bé en qualsevol àmbit on es vulgui desenvolupar una pràctica coeducadora. En aquest cas, s'ha classificat en apartats, atès el tipus de recurs:

4.4.5.1. Contes.

Els contes són narracions curtes, reals o imaginaries, en les quals es relata un esdeveniment magnífic connectat amb la realitat de l'infant. La literatura infantil és un instrument de gran utilitat per les característiques que posseeix, com la seva brevetat, la primacia en la transmissió de valors, dels usos i els costums de la societat, és per això que és un element amb una gran importància educativa:

- Afavoreixen l'atenció, la concentració i la memòria.
- Afavoreix l'empatia i l'afectivitat.
- Fomenta la imaginació i la creativitat.
- Ajuda a l'infant a connectar-lo amb la realitat, a través de la identificació amb els personatges.

- Inicia en el codi moral, enteniment i diferenciació entre el significat del bé i del mal.
- Enriqueix el vocabulari i la comunicació.
- Utilització terapèutica (superació de pors, alliberació de tensions, identificació de conflictes...)

Segons Masats i Creus (citades per Garcia, 2012), els contes són un mitjà de transmissió de valors subjacents en els usos i costums d'una societat concreta, considerant la lectura una manera de transmissió cultural. Per això, els individus construïm la nostra personalitat:

[...] con el análisis de lo que les pasa a otros personajes, diferentes de nosotros/as pero a la vez, tan iguales que nos sirven de punto de referencia. Para los/as niños/as, como para los/ as adultos/as, cada nuevo libro, supone el análisis de una experiencia de vida [...] (p.335)

És per això, que entre els recursos didàctics oferts a la pàgina web, es mostra una recopilació de llibres infantils per treballar els principis de la coeducació i els rols d'igualtat entre les dones i els homes en la societat. Així com, contribuir a la lliure identificació personal dels infants.

Cada conte es presenta amb una breu ressenya, una fitxa tècnica i una imatge de la portada (Annex1) amb la intenció de facilitar la seva recerca i el coneixement del contingut, al públic interessat.

4.4.5.2.Multimèdia.

Els materials multimèdia són aquells que per mitjançant la combinació d'imatge, text, color, vídeo, so, etc. ens ajuden en el procés d'ensenyament-aprenentatge. Aquesta tècnica d'ensenyament és important, ja que potencia l'atenció i la implicació dels infants. A més de ser una manera d'aprendre i interioritzar aprenentatges, gaudeixen d'un moment lúdic. També suposa una innovació a les rutines diàries, fet que pot cridar l'atenció i la participació dels infants.

Per altra banda, és positiu integrar la utilització de les tecnologies a les rutines diàries, ja que estan a l'ordre del dia a la societat. El fet de treballar amb aquest dispositius a l'etapa

d'educació infantil suposa un avanç en el seu coneixement, encara que el seu ús ha de ser controlat per als adults, adaptat al context i a les necessitats del moment. Encara que no s'ha de fer un ús excessiu és molt positiu integrar aquests recurs en les rutines, però sempre i quan sigui amb un objectiu clar i justificat.

En aquest apartat es mostren un recull de vídeos i curtmetratges (Annex2), que es poden utilitzar per tractar el tema de la coeducació amb el públic infantil. Per altra banda, en un futur es pensa crear material didàctic multimèdia en el qual els infants puguin interactuar.

4.4.6. Contra els estereotips de gènere, per la igualtat.

En aquest apartat, vull convidar a la reflexió dels estereotips amb els quals convivint, i dels quals la majoria de les vegades no som conscients. Per això, exposaré alguns dels àmbits de la vida quotidiana, en els quals poden observar una diferència entre els sexes, pel fet que fa als estereotips.

Per altra banda, també s'ha inclòs un apartat, anomenat *Estereotips sexistes, un problema també d'ells*, per visibilitzar la càrrega de molts d'homes, els quals s'han vist obligats a demostrar la seva homenia per encaixar dins d'una en la societat androcèntrica repleta de prejudicis.

4.4.7. Articles i bibliografia d'interès.

En aquest apartat s'ha recopilat una selecció d'informació publicada (articles, notícies, manuals, entrevistes, etc.) per diferents autors i professionals, així com un llistat bibliogràfic de llibres dirigit a adults interessats en el món de la coeducació.

4.4.8. Sobre mi...

S'ha volgut dedicar un apartat per explicar detalladament la raó per la qual s'ha elaborat aquesta plana web i quines han estat les línies estructurals del treball. Així, com una presentació personal de l'administradora.

5. Conclusió.

La construcció de la personalitat és un dels trets característics de l'ésser humà, un procés individual i únic que depèn de diferents factors; un d'ells és la interacció amb els altres individus (siguin els seus iguals o altres) i amb l'entorn que l'acompanya. D'aquesta manera, perquè un infant pugui desenvolupar una bona construcció personal d'acord amb la seva naturalesa i preferències, ha de gaudir d'un context segur i de confiança on poder desenvolupar el seu vertader jo, sense cap mena d'alteració que pugui pertorbar la seva vertadera essència.

Referent a les teories del desenvolupament de la identitat, encara que no totes segueixen els mateixos patrons, es pot dir que coincideixen en el fet que els primers anys de vida d'una persona marquen i poden definir la seva personalitat, fins i tot en l'adulthood. Tots estem d'acord que un nadó necessita tenir cobertes totes les seves necessitats per al seu desenvolupament integral: Primer, tenim les necessitats primàries que corresponen a l'alimentació, la higiene i el descans. Després venen les necessitats secundàries, és a dir les emocionals, que són l'afecte i els vincles de seguretat, en aquest cas centraré la meua atenció en aquestes. Un infant necessita un entorn afectiu positiu per poder desenvolupar les seves habilitats psicològiques i socials. Per fer això possible, els adults tenen la responsabilitat d'oferir un entorn favorable, un espai de seguretat on poder desenvolupar-se a si mateix, des del respecte al seu pensament i la seva naturalesa. La societat actual està condicionada per costums i idees originades al nucli d'un pensament androcèntric antiquat i arcaic. D'aquí sorgeixen els anomenats estereotips i rols de gènere, una excusa per diferenciar als homes i les dones, el seu tracte i el seu paper en la societat.

Els estereotips i els rols de gènere sorgeixen i s'alimenten de pensaments tradicionals del passat, producte d'una societat marcada pel patriarcat. En la qual la idea de la masculinitat és sinònim de valentia, força, duresa, no mostrar els sentiments i molt menys expressar qualsevol indicatiu de sensibilitat. Mentre que les dones han de complir els estàndards propis del seu gènere, com ocupar-se de la vida familiar i de la llar. Per a elles està permès mostrar la seva sensibilitat, des de la tranquil·litat i moltes vegades la submissió. Aquesta certesa es va esvaint, però encara, avui dia, convivim amb vestigis que dificulten una convivència en igualtat.

La pràctica d'aquestes idees, és una manera d'imposar normes i condicionar la personalitat i el pensament de les persones, en raó al seu sexe i no dels seus sentiments, preferències o habilitats. Sense centrar-se en el fet que les persones som éssers humans que vivim i sentim de manera pròpia, que cadascú ha de ser fidel a la seva pròpia naturalesa, ja que això és el que ens fa únics i suposa la vertadera diferencia respecte als altres.

La clau per enderrocar tots aquests obstacles és la coeducació, com titula Marina Subirats (2017) el seu llibre "Coeducación, apuesta por la libertad". El model coeducador és una porta oberta a la llibertat real: Llibertat d'acció, llibertat de decisió, llibertat per a ser sense rendir-se a prejudicis o idees que no ens representen com a persones, llibertat per a ser el que i com volem, atenent només al nostre jo.

La coeducació és el camí per construir una societat justa, on tots tinguem les mateixes oportunitats atenent a les nostres capacitats i dedicació. Els adults tenim la gran responsabilitat de crear un món igualitari. Per començar, la nostra tasca és reflexionar sobre tots els àmbits o detalls (moda infantil, llenguatge, publicitat, colors, tasques de la llar, etc.) de la vida on les desigualtats són una realitat, però el costum ens ha tancat els ulls. Una vegada siguem conscients d'aquestes discriminacions infundades és el moment de canviar el pensament i intervenir. Elaborant aquest projecte, jo mateixa, m'he adonat que hi ha detalls en els quals no prenia atenció i són decisius en la construcció cap a la igualtat, per exemple en el llenguatge, ara sóc més selectiva en les meves paraules i en la manera de dirigir-me i interactuar amb les persones.

Referent a la proposta educativa, es presenta un catàleg de recursos per treballar la coeducació amb els infants; i amb la idea d'integrar el pensament coeducador en la societat. En vista de l'espectacularitat dels recursos, el gran nombre d'ells i de tots els àmbits que abasta i implica la coeducació, es va decidir que la manera més apropiada per a la seva recopilació, i posterior difusió fos la creació d'una pàgina web. Així com, facilitar la recerca i informació del públic interessat. La informació exposada al portal web està enfocada, principalment, per treballar a centres educatius o aules de manera contextualitzada i d'acord amb les necessitats detectades. Encara que, es pot extrapolar i dur a terme en situacions de la llar i de la vida quotidiana, amb l'ànim de desenvolupar una pràctica conduïda pels principis de la igualtat.

El fet d'elaborar una pàgina web de nova creació ha suposat un gran repte, ja que mai m'havia proposat un projecte d'aquestes característiques. Encara que al començament em sentia temerosa de no aconseguir dur a terme la meua idea, ha estat una tasca positiva amb la qual he gaudit. A més, ha estat una manera de demostrar-me a mi mateixa que m'he d'atrevir amb coses noves que estiguin fora de la meua zona de confort, tot i que no sempre surten bé. Finalment, puc dir que estic satisfeta amb el resultat; tant en els continguts, el disseny, com l'estètica. Partint que és el principi del web i que cal ampliar la informació, així com anar actualitzant-la.

En definitiva, a la meua pràctica com a futura mestra, desitjo que els meus alumnes i les meves alumnes puguin créixer sentint-se honestos i coherents amb ells mateixos. Vull ser el suport i l'acompanyament perquè nens i nenes es desenvolupin emocionalment segurs en un entorn de benestar, apostant per la seva felicitat. I tinc la certesa que, gràcies als nostres infants i gràcies al treball i a l'esforç de tots aquells docents amb mirada coeducadora serem capaços de transformar aquesta societat enquistada en antics i nocius prejudicis, en una altra molt més inclusiva, respectuosa i tolerant amb tots i totes.

6. Referencias bibliogràfiques.

Álvarez-Munàrriz, L. (2011). La compleja identidad personal. *Disparidades. Revista de Antropología*: <http://dra.revistas.csic.es/index.php/dra/article/view/257/257>

Bassedas, E. i altres (1996). *Aprender i ensenyar a l'educació infantil*. Graó.

Bastías, C. (2017). " Imaginarios de educadoras de párvulos frente al trabajo en la escuela con niños y niñas transgénero. Universidad de Chile: <http://repositorio.uchile.cl/bitstream/handle/2250/175593/Imaginarios%20de%20educadoras%20de%20párvulos%20frente%20al%20trabajo%20en%20la%20escuela%20con%20niños%20y%20niñas%20transgénero.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Carrillo, B. (2009). La personalidad infantil. *Innovación y experiencias educativas*: https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_15/BEATRIZ_CARRILLO_1.pdf

Ceballos, E. (2014). Coeducación en la familia: Una cuestión pendiente para la mejora de la calidad de vida de las mujeres. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*: <https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=217030664002>

Chrysallis (2020). Identidad sexual y/o de Género en la Infancia y Juventud. <https://chrysallis.org.es/wp-content/uploads/2020/05/CHRYSALLIS-Triptico-2020.pdf>

Cruz, A. (2016). Familia, educación y la construcción de la identidad y del autoconcepto en niños escolares. *Psicoeducativa*: <https://psicoeducativa.edusol.info/index.php/rpsicoedu/article/view/22/74>

De los Heros, M. (2010). Aportes de Jean Piaget a la teoría del conocimiento infantil. *Temática Psicológica*: <http://revistas.unife.edu.pe/index.php/tematicapsicologica/article/view/857/768>

Espinar, E. (2009). Infancia y Socialización. Estereotipos de genero. *Revista padres y maestros*: <https://revistas.comillas.edu/index.php/padresymaestros/article/view/1319/1126>

Fierro, A. (1997). La identidad personal. M. Pérez Olvera (Comp.), *Antología de Lecturas: Desarrollo de los Adolescentes III Ident.pdf* & Expires=1620508758&Signature=MnbI2A5ADs9dAuB0oZMpFZ3VZNUHPUjpwnnBp3ONyJp3Df7zamgAZj6qooIIZajzWzVA-Xr5bEJfKT-GFaX64FvG9EUC2kKdUypulL9ZV4b43FbEXOG7OtIJPLvbWdm~rVI~NRsiaqI0rma

[LAvxcN~STdOmlRpCNiN6Sgo-wFvdn1ijJP9Jpj15ImUwdoeswCyCXD9vImAyF-xipDXIDToD6HrGem34IoqX0NdtM9hVI5DHmJFKdLkBKIsvTKKaGORh3DMePxUrcbZrA0ed5gZKigsN17LFL24Rmye0ArYD0x~oK6PKO6mZAeXibjf70LTDjQ27c8izKqSZrEMINA_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=14](https://www.repositorio.uned.es/bitstream/handle/11441/84644/402-908-1-KqSZrEMINA_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=14)

Freixas, A. (2012). La adquisición del género: el lugar de la educación en el desarrollo de la identidad sexual. *Apuntes de Psicología*: <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/84644/402-908-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

García, I. (2009). La educación sexual en la etapa infantil. *Innovación y experiencias educativas*: https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_16/ISABEL_M_GARCIA_1.pdf

García, R. (2012). El cuento infantil como herramienta socializadora de género. *Cuestiones pedagógicas*: <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/54424/El%20cuento%20infantil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Geldard, K. i Geldard, D. (2008). *Counselling Children: A Practical Introduction*.

Gómez, M. A. (2019). Coeducación en la familia. In *Forum Aragón: revista digital de FEAE-Aragón sobre organización y gestión educativa* (No. 26, pp. 31-33). Forum Europe de Administraciones de Educación-Aragón: <http://feae.eu/wp-content/uploads/2019/03/Forum-Aragón-26-3.pdf#page=31>

González-Pineda, J., Núñez, C., González-Pumariega, S. i García, M. (1997). Autoconcepto, autonomía y aprendizaje escolar. *Psicothema*: <https://reunido.uniovi.es/index.php/PST/article/view/7405/7269>

Gutiérrez, T. (2020). *Ni forts ni valents*. Bridge Editorial.

Machargo, J. (1990). Formación y desarrollo de la identidad sexual en la infancia y en la adolescencia. *El Guiniguada*.: https://accedacris.ulpgc.es/bitstream/10553/4998/1/0235347_01990_0014.pdf

Martín Romero, R. (2001). La coeducación en la familia. Un elemento clave para crecer en igualdad. *La Educación de las Mujeres: Nuevas Perspectivas*: <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/58984/la%20coeducación%20en%20la%20familia%20un%20elemento%20clave%20para%20crecer%20la%20igualdad.pdf?sequence=1>

Méndez de la Calle, M. (2018). La influencia familiar en la construcción de la identidad personal. Fundamentos y métodos para la formación permanente de los maestros de Educación Infantil: <https://eprints.ucm.es/id/eprint/49421/1/T40303.pdf>

Libres & Iguales (2017). Transgénero. ONU: <https://www.unfe.org/wp-content/uploads/2017/05/Transgender-Factsheet-Esp.pdf>

Palacios, J., Marchesi, A., Coll, C. (1990). *Desarrollo psicológico y educación I. Psicología Evolutiva*. Editorial Alianza.

Requena, M. (s.d.). El desarrollo de la identidad personal en la educación infantil. Idus (Depósito de investigación Universidad de Sevilla): <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/50923/M%20Mar%20Requena.pdf;jsessionid=D8051B023D016BDADBB5FC59F244DD27?sequence=1>

García, A. R. (2013). EL EDUCACIÓN EMOCIONAL, EL AUTOCONCEPTO, LA AUTOESTIMA Y SU IMPORTANCIA EN LA INFANCIA. *Edetania. Estudios y propuestas socioeducativas*: <https://revistas.ucv.es/index.php/Edetania/article/view/210/178>

Rodríguez, B. (2020). Evaluación de los estereotipos de género en educación infantil. *Know and Share Psychology*: <http://ojs.ual.es/ojs/index.php/KASP/article/view/3765/3749>

Sanchis, R. (2006). *¿Todo por amor?*. Octaedro Editorial.

Sanvicén, P. (2019). Perquè tothom siguem lliures: Coeducació!. *Llibres per pensar. Monogràfic mensual al diari La Mañana*: <https://repositori.udl.cat/bitstream/handle/10459.1/68139/Subirats.pdf?sequence=1>

Salguero, V. (2009) Educación Sexual en Infantil. *Innovación y experiencias educativas*: https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_15/VANESA_SALGUERO_2.pdf

Simón, M. E. (2010). *La igualdad también se aprende, Cuestión de coeducación*. Editorial Narcea.

Solsona, N. (2016). *Ni princeses ni pirates. Per educar nens i nens en llibertat*. Eumo Editorial.

Subirats, M. (2013). *Forjar un hombre, moldear una mujer*. Editorial Aresta.

Subirats, M. (2017). *Coeducación, apuesta por la libertad*. Octaedro Editorial.

Toro, X. (2015). Niños y niñas transgéneros: ¿Nacidos en el cuerpo equivocado o en una sociedad equivocada?. *Revista Punto Género*: <https://ultimadecada.uchile.cl/index.php/RPG/article/view/37666/39325>

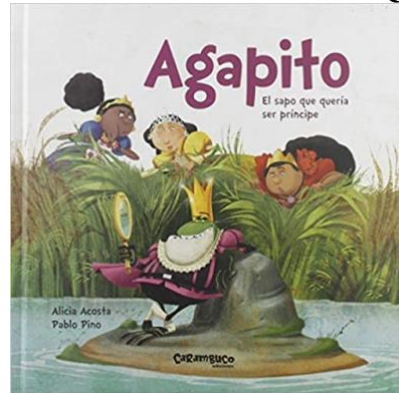
Valenzuela, C. (2012). Concepto Piagetano de identidad en el proceso de psicoterapia constructivista evolutiva en niños. *Universidad de Chile*: http://repositorio.uchile.cl/tesis/uchile/2012/cs-valenzuela_c/pdfAmont/cs-valenzuela_c.pdf

Vázquez, C. (1994). *El desarrollo de la identidad sexual. Guía de la sexualidad*. Editorial Espasa.

7. Annexes.

Annex1. Contes.

AGAPITO. EL PRÍNCEP QUE VOLIA SER PRÍNCEP.



Autora: Alicia Acosta

Il·lustracions: Pablo Sebastián Pino

Ressenya: Agapito, és un gripau que vol ser príncep i pensà que és el millor de tota la bassa, i menysprea a les granotes. Cerca una princesa qualsevol que li doni un petó, per convertir-se en rei, sense importar-li res més. Però les princeses li donaran una lliçó, demostrant-li que són capaces de tot, segures de sí mateixes i que es valen per sí mateixes.

Temàtica: Prejudicis i estereotips de gènere de la societat

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 40

Editorial: Carambuco

Any d'edició: 2019

ISBN: 9788417766108

AHORA ME LLAMO LUISA



Autora: Jessica Walton

Il·lustracions: Dougal MacPherson

Ressenya: En Martí té un osset, el qual és el seu millor amic. El osset no es sent bé amb sí mateix, ja que ell vol ser una osseta, però està preocupat perquè no saps si en Martí l'acceptarà.

Temàtica: Identitat personal i transsexualitat.

Fitxa tècnica

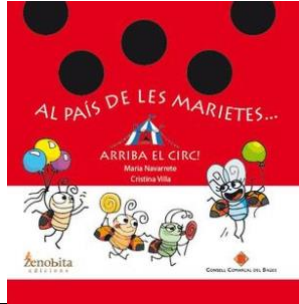
Núm. pàg.: 40

Editorial: Algar

Any d'edició:

ISBN: 9788491420521

AL PAÍS DE LES MARIETES... ARRIBA EL CIRC!



Autora: María Navarrete

Il·lustracions: Cristina Villa

Ressenya: Les marietes es preparen per rebre la visita del circ, es disfressen i fan el que volen, deixant de banda els estereotips o les diferències de gènere.

Temàtica: Igualtat de gènere, revisió d'estereotips

Fitxa tècnica

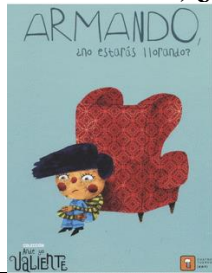
Núm. pàg.: 20

Editorial: Zenobita

Any d'edició: 2013

ISBN: 9788492571673

ARMANDO, ¿NO ESTARÁS LLORANDO?



Autora: Pablo Macías Alba i Belen Gaudes Teira

Il·lustracions: Nacho de Marcos

Ressenya: N'Armando necessita plorar però no ningú li deixa perquè és un nen. Li diuen que plorar és cosa de nenes, de petits i covards. Afortunadament, el nen entén que plorar no entén de gèneres i que tot ho necessitem.

Temàtica: Contra els estereotips

Fitxa tècnica

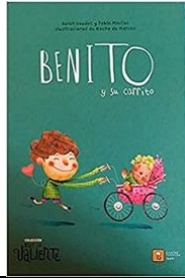
Núm. pàg.: 24

Editorial: Cuatro Tuercas

Any d'edició: 2019

ISBN: 9788417006181

BENITO Y SU CARRITO



Autor: Pablo Macías Alba i Belen Gaudes Teira

Il·lustracions: Nacho de Marcos

Ressenya: En Benito és un nen que té un cotxet de nines i li encanta jugar amb ell. Davant aquesta situació, l'oncle Paco no pot entendre com el seu nebot prefereix un cotxet de nines a una moto.

Temàtica: Contra els estereotips

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 24

Editorial: Cuatro Tuercas

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788417006129

BLANCANIEVES Y LOS 77 ENANITOS



Autor: Davide Calli

Il·lustracions: Raphaëlle Barbanègre

Ressenya: Reinterpretació del clàssic. La Blancaneus viu amb els 77 nanets, ella s'ocupa de les totes les tasques domèstiques, però arriba un moment que no pot més i trama un pla, per dur-lo a terme compta amb l'ajuda d'un personatge inesperat. Aquest relat fa reflexiona sobre l'amor propi i l'empoderament de la dona.

Temàtica: Igualtat de gènere, coeducació i empoderament de la dona.

Fitxa tècnica

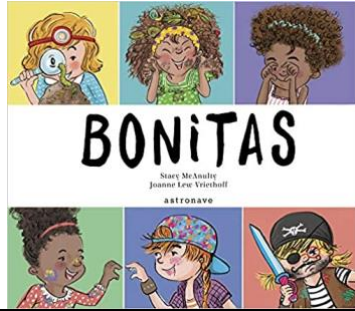
Núm. pàg.: 32

Editorial: Anaya

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788469834923

BONITAS



Autora: Stacy McAnulty i Joanne Lew-Vriethoff

Ressenya: Totes les noies són belles, però això no depèn del seu físic, sinó de ser ella mateixa i ser capaç de tot.

Temàtica: Igualtat de gènere, contra els estereotips, coeducació i empoderament de la dona.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 32

Editorial: Astronave

Any d'edició: 2018

ISBN: 9788467928860

CENICIENTA Y LAS PANTUFLAS PELUDAS



Autora: Davide Cali

Il·lustracions: Raphaëlle Barbanègre

Ressenya: Reinterpretació del clàssic. Na Ventafocs viu amb la seva madrastra i les dues germanastres i s'encarregà de totes les tasques de la casa. La noia només pensà en ser salvada per un príncep encantador per sortir d'aquell malson. Un dia, al regne s'anuncia un concurs de ball a palau i el premi és ballar amb el príncep. Na Ventafosc vol anar i com la seva madrastra li prohibeix, una fada la ajuda a empolainar-se, però en comptes de uns tacons de vidre, li dona una sabatilles peludes amb plataforma. El príncep s'enamora d'ella, però la noia s'adona que el príncep no és tan encantador ni impressionant com deien les revistes. És per això, que la Ventafocs s'escapa corren, i s'adona que ella mateixa és l'única que pot canviar el seu destí.

Temàtica: Contra els estereotips de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 32

Editorial: Anaya

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788469834916

CONTES PER NENES REBELS: 100 HISTÒRIES DE DONES EXTRAORDINÀRIES



Autora: Elena Favili i Francesca Cavallo | **Il·lustracions:** Varis

Ressenya: Aquest llibre és un recull de les vides de 100 grans dones valentes que han marcat el transcurs de la història.

Temàtica: Espoderament de la dona.

Fitxa tècnica

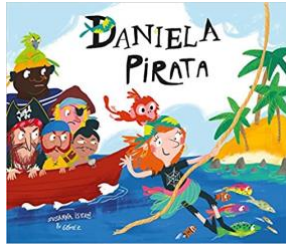
Núm. pàg.: 224

Editorial: Estrella Polar

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788491373377

DANIELA PIRATA



Autora: Susanna Isern

Il·lustracions: Gómez

Ressenya: Daniela és una nena que vol ser pirata, però el càpita Caimán Negro i els pirates no estan d'acord, ja que no volen nenes al seu vaixell. Daniela demostrarà que pot fer tot el que es proposi.

Temàtica: Igualtat de gènere i estereotips

Fitxa tècnica

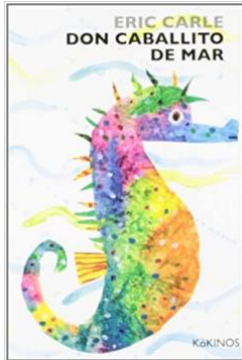
Núm. pàg.: 44

Editorial: Nubeocho ediciones

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788417123413

DON CABALLITO DE MAR



Autor: Eric Cale

Ressenya: Aquest conte relata la història d'una parella de cavallets de mar, els quals es preparen per tenir fillets. La mare diposita els ous en una pepida bossa que té el pare a la panxa, en aquest moment ell es dedica a cuidar les futures criatures. Al llarg de la història, Don cavallet de mar coneix altres espècies marines on el mascle de la parella s'ocupa juntament amb la femella de la cria dels fills i filles.

Temàtica: Igualtat, compartiment en les responsabilitats parentals i coeducació

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 34

Editorial: Kokinos

Any d'edició: 2012

ISBN: 9788492750832

EL LLIBRE DE LES EMOCIONS PER A NENES I NENS: ELS CONTES DE LA FADA MENTA



Autora: Gemma Lienas

Il·lustracions: Sigrid Martínez

Ressenya: Na Menta és una fada que ajuda a infants d'entre 3 i 7 anys, a resoldre conflictes emocionals, social o familiars i a solucionar els seus dilemes. En aquest conte trobem un recull de 28 contes per fer front a diferents situacions.

Temàtica: Estereotips, igualtat de gènere i emocions

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 160

Editorial: Navona

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788417181079

EL NIÑO QUE NO QUERÍA SER AZUL, LA NIÑA QUE NO QUERÍA SER ROSA



Autora: Patricia Fitti

Il·lustracions: Patricia Fitti

Ressenya: Celestino és un nen que des de petit ha viscut en un entorn, sempre li han dit que el blau és per als nens i el rosa per les nenes. Però en Celestino està avorrit i vol conèixer altres colors. Tot canvia quan coneix una amiga multicolor, que li mostra un nou món ple de colors i s'adona que comparteixen gustos i aficions.

Temàtica: Coeducació i estereotips de gènere

Fitxa tècnica

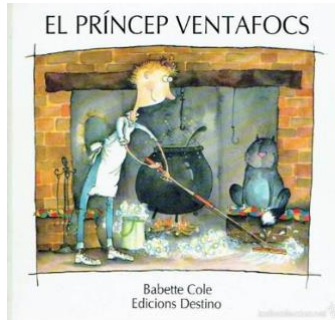
Núm. pàg.: 32

Editorial: Planeta

Any d'edició: 2019

ISBN: 9788408205364

EL PRÍNCEP VENTAFOSCS



Autora: Babette Cole

Il·lustracions: Babette Cole

Ressenya: Reinterpretació del clàssic La Ventafosc. El príncep és un noi baix, prim i malgirbat, mentre que els seus tres germans són forts, grans i peluts. El príncep desitja ser com els seus germans. Una fada intenta ajudar-lo, però no aconsegueix, el protagonista s'ha d'enfrontar als prejudicis de la societat.

Temàtica: Reivindicació dels estereotips masculins, prejudicis de la societat

Fitxa tècnica

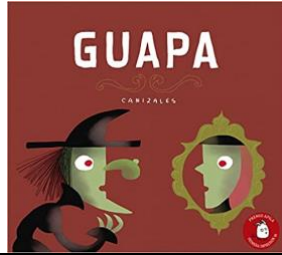
Núm. pàg.: 30

Editorial: Edicions Destino

Any d'edició: 1990

ISBN: 9788423316885

GUAPA



Autor: Harold Jiménez Canizales

Il·lustracions: Harold Jiménez Canizales

Ressenya: La bruixa té una cita amb l'ogre. Quan es dirigeix a veure al seu enamorat, pel camí es troba amb diferents animalets del bosc que li fan canviar, amb la seva màgia, la seva aparença segons el estereotips d'estètica femenins. Quan arriba a la cita l'Ogre no la reconeix i diu que ella no és la bruixa que ell estima. Aleshores, la bruixa s'adona que no ha de ser ella mateixa i no ha de fer cas als estereotips estètics.

Temàtica: Contra els estereotips físics

Fitxa tècnica

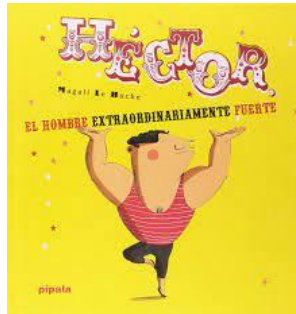
Núm. pàg.: 36

Editorial: Apila

Any d'edició: 2016

ISBN: 9788494347665

HECTOR. EL HOMBRE EXTRAORDINARIAMENTE FUERTE



Autora: Magali Le Huche

Ressenya: N'Hèctor treballa al circ com a forçut. Encara que, el que més li agrada és teixir, però ho manté en secret. Quan el seus companys descobreixen el seu secret se'n riuen d'ell. Un gran vendaval s'emporta la carpa del circ, i gràcies a la seva habilitat teixidora salvarà al circ.

Temàtica: Contra els estereotips

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 41

Editorial: Pipala

Any d'edició: 2016

ISBN: 9788415851783

HI HA ALGO MÉS AVORRIT QUE SER UNA PRINCESA ROSA?



Autor: Raquel Díaz Reguera

Ressenya: Na Carlota està avorrida de sempre el mateix, cansada de ser una princesa i el color rosa. Ella es pregunta perquè les princeses no poden rescatar al prínceps blaus o caçar dracs.

Temàtica: Contra els estereotips de gènere.

Fitxa tècnica

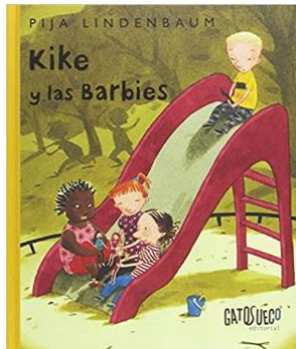
Núm. pàg.: 40

Editorial: Thule

Any d'edició: 2010

ISBN: 9788492595747

KIKE Y LAS BARBIES



Autora: Pija Lindenbaum

Il·lustracions: Elda García-Posada

Ressenya: En Kike és un nen que juga molt bé al futbol, encara que li agradaria jugar amb nines (Barbies), però les nenes no li deixen ja que és un nen. Finalment, li deixen jugar però encara que li agrada sent vergonya, quan els seus amics el veuen jugar a princeses.

Temàtica: Discriminació de rols, limitacions per estereotips i coeducació.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 40

Editorial: Gato Sueco

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788494387890

LA CAPUTXETA FORÇUDA



Autor: Vivim del cuentu

Il·lustracions: Albert Vitó i Godina

Ressenya: Reinterpretació del clàssic. La caputxeta d'aquest conte és un nena amb una força sorprenent, més espavilada i ràpida que el llop. A més, ella és qui enganya al llop i li dona una lliçó. .

Temàtica: Contra els estereotips de gènere i empoderament de la dona.

Fitxa tècnica

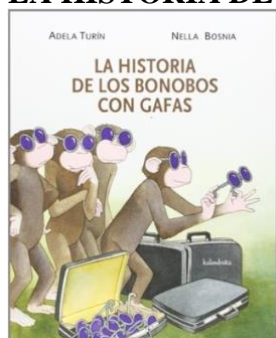
Núm. pàg.: 32

Editorial: Baula

Any d'edició: 2013

ISBN: 9788447926671

LA HISTORIA DE LOS BONOBOS CON GAFAS



Autora: Adela Turin

Il·lustracions: Nella Bosnia

Ressenya: La tribu dels Bonobos esta composta per uns i unes ximpanzés. Ells es dedicaven a menjar, parlar, viatjar i estudiar anglès. Mentre, elles es dedicaven a treballar i a mantenir les cries. Un dia les bonobes van decidir que també volien aprendre i evolucionar, cansades de la situació varen actuar.

Temàtica: Desigualtats de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 40

Editorial: Kalandraka

Any d'edició: 2013

ISBN: 9788484648314

LA MUÑECA DE LUCAS



Autora: Alicia Acosta y Luís Amavisca | **Il·lustracions:** Amélie Graux

Ressenya: Lucas és un nen que desitja una tenir una nina de joguina, els seus pares li regalen sense dubtar.

Temàtica: Contra el estereotips de gènere i la igualtat.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 40

Editorial: Nubeocho

Any d'edició: 2021

ISBN: 9788418133398

LA PRINCESA LISTILLA



Autora: Babette Cole

Il·lustracions: Babette Colle

Ressenya: Aquest conte ens mostra que les dones no necessiten un príncep blau, ja que són independents i capaces de tot el que es proposin, com qualsevol persona. La protagonista d'aquesta història té una llarga cua de pretendents per casar-se, però ella vol ser la que mana al seu destí, sense fer cas al que diuen els altres.

Temàtica: Contra el estereotips de gènere i empoderament.de la dona.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 32

Editorial: Destino

Any d'edició: 1990

ISBN: 9788423316892

LA PRINCESA REBELDE



Autora: Anna Kemp

Il·lustracions: Sara Oglvie

Ressenya: La princesa Susana no és una princesa convencional, al menys no és com les princeses dels contes tradicionals. Ella és valenta i li agraden les aventures.

Temàtica: Coeducació

Fitxa tècnica

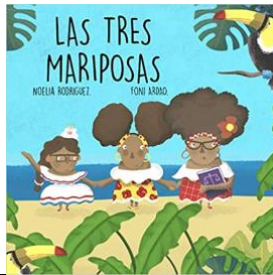
Núm. pàg.: 32

Editorial: Blume

Any d'edició: 2019

ISBN: 9788417254971

LAS TRES MARIPOSAS



Autora: Noelia Rodriguez

Il·lustracions: Foni Ardau

Ressenya:

Les germanes Mirabalres són tres dones (Pàtria, Minerva i Maria Teresa) que van viure en un poble de la República Dominicana i van lluitar contra les injustícies, per la igualtat i felicitat de tots els seus habitants. Aquesta història real, adaptada al món dels infants, ens mostra valors com la igualtat, la justícia, la lluita, tolerància i l'empoderament de la dona.

Temàtica: Empoderament de la dona i igualtat de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 36

Editorial: Publicació independent

Any d'edició: 2021

ISBN: 9798595907187

LOS PÁJAROS ARCOÍRIS



Autora: Olga Barroso

Il·lustracions: M^a Jesus Santos

Ressenya: Vega coneix la història d'un pardal que tracta malament a la seva parella. L'autora amb un llenguatge clar, senzill i adaptat, a través de preguntes i situacions intenta que l'infant entengui la difícil situació de la pardaleta.

Temàtica: Empatia, igualtat de gènere i contra la violència de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 48

Editorial: Marcombo

Any d'edició: 2019

ISBN: 9788426726995

ME LLAMO PECAS



Autora: Raquel Díaz Reguera

Il·lustracions: Raquel Díaz Reguera

Ressenya: El protagonista d'aquest conte no té nom, però li diuen Pecas, tampoc es sap la seva identitat sexual. El que està clar és que es pregunta perquè hi ha diferenciació entre els nens i nenes en els tipus de jocs, en els colors, la roba etc.

Temàtica: Contra els estereotips i els prejudicis. Contra els estereotips de gènere de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 40

Editorial: Nubeocho

Any d'edició: 2018

ISBN: 9788417123260

MI PERRITO QUIERE BAILAR BALLE



Autora: Anna Kemp

Il·lustracions: Sara Ogilvie

Ressenya: Contra els estereotips i identitat personal.

Temàtica: Una nena té un ca, que no fa coses de ca. Es suposa que ha de fer coses de ca, però ell actua com un ballarí. Això, a la gent no li pareix bé. Però amb les seves ganes, aconseguirà fer el que vol i ser fidel a la seva personalitat, encara que els altres vagin en contra.

Fitxa tècnica

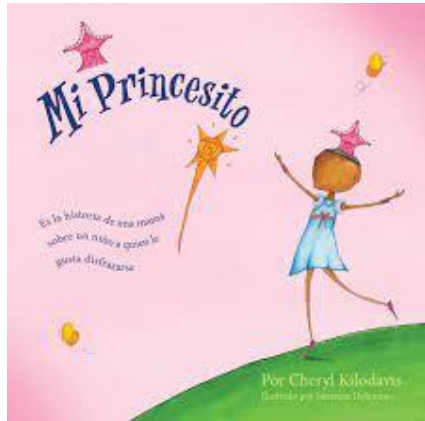
Núm. pàg.: 32

Editorial: Art Blume S.L

Any d'edició: 2016

ISBN: 9788498016079

MI PRINCESITO



Autora: Cheryl Kilodavis

Il·lustracions: Suzanne Desimone

Ressenya: En aquest conte coneixem la història d'un nen que romp els estereotips i les normes de gènere i decideix posar-se un vestit per anar a l'escola.

Temàtica: Empatia i contra els estereotips.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 32

Editorial: Bellaterra

Any d'edició: 2015

ISBN: 9788472907010

NENAZA Y CHICAZO



Autora: Pilar Serrano

Il·lustracions: Gómez

Ressenya: N'Hugo li agraden fer coses, les quals la gent diu que són de nena. A na Sara li agrada fer activitats que la gent diu que són de nen. Però na Sara i en Hugo ho tenen clar i només faran el que a ells els faci feliços.

Temàtica: Contra els estereotips de gènere.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 36

Editorial: Bellaterra

Any d'edició: 2021

ISBN: 9788417303860

PEPOTA Y PEPINO



Autora: Raquel Díez

Il·lustracions: Desireé Acevedo

Ressenya: Na Pepota i en Pepino són dos infants que actuen conforme a la seva identitat, sense caure en els prejudicis socials i les discriminacions sexistes. Amb un llenguatge dinàmic es relaten comportaments lliures d'estereotips de gènere.

Temàtica: Identitat de gènere, estereotips de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 36 pàg.

Editorial: Onada

Any d'edició: 2020

ISBN: 9788417638535

PILUCA QUIERE SER MECANICA



Autora: Alexandra Campeño Martínez

Ressenya: Na Piluca és una nena i li encanten els cotxes, quan sigui major desitja ser mecànica i tenir el seu propi taller. Però els seus amics li dient que això no és possible perquè la professió de mecànica no és per dones. Però, na Piluca amb el seu enginy i les seves ganes demostrarà que tothom pot fer el que es proposi, sense dependre del seu gènere ni de les convencions socials.

Temàtica: Contra els estereotips i igualtat de gènere

Fitxa tècnica

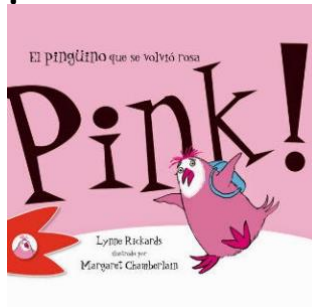
Núm. pàg.: 36

Editorial: Gunis Media

Any d'edició: 2020

ISBN: 9788417936747

¡PINK! EL PINGÜINO QUE SE VOLVIO ROSA



Autora: Lynne Rickards

Il·lustracions: Margaret Chamberlain

Ressenya: En Patrick és un pingüí que un matí, al despertar és de color rosa. El pingüí està preocupat pel que els altres diran d'ell, ja que es suposa que el color rosa no és per nens, sinó per nenes.

Temàtica: En contra dels estereotips i respecte a un mateix.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 32

Editorial: Trapella Books

Any d'edició: 2018

ISBN: 9788492880270

RICITOS DE OSO



Autora: Servant-Le saux

Il·lustracions: Laetitia Le Saux

Ressenya: La família dels Ossets, ja està preparada per assistir a la gran festa de Carnestoltes. La mare ossa es posa la seva disfressa de Bella Dorment, el pare ós la seva disfressa de llop ferotge, i l'osset va disfressat de Rínxols d'ós. Però, al pare no li agrada que el seu filllet vagi amb faldilla i cues rosses, és per això que intenta persuadir-lo per canviar de disfressa, però l'Osset es manté ferma.

Temàtica: Contra les convencions socials i de gènere.

Fitxa tècnica

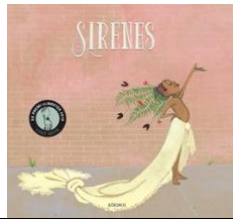
Núm. pàg.: 32

Editorial: Juventud

Any d'edició: 2014

ISBN:9788426140883

SIRENES



Autora: Jessica Love

Il·lustracions: Jessica Love

Ressenya: A en Julián li encanten les sirenes, tant que li agradaria convertir-se en una d'elles. Quan la seva àvia s'està banyant aprofita per vestir-se com una sirena, es posa unes fulles llargues al cap per simular uns llargs cabells, es pinta els llavis i amb la tela d'una cortina es fa una llarga cua. Quan la seva àvia el descobreix, ell està angoixat pensant que ho renyirà. L'àvia li dona un gran collar per completar el seu vestit, després l'acompanyà a una festa perquè pugui gaudir i lluir el seu vestit.

Temàtica: Contra els estereotips i identitat personal.

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 38

Editorial: Kókinos

Any d'edició: 2018

ISBN: 9788417074135

TERESA NO QUIERE SER PRINCESA



Autora: Pablo Macías Alba i Belen Gaudes Teira

Il·lustracions: Nacho de Marcos

Ressenya: Teresa és una nena que va en contra el que li pertany segons els estereotips. A ella també li agrada saltar als tolls, no col·locar-se tot rosa ni quedar-se esperant ser rescatada.

Temàtica: Contra els estereotips

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 24

Editorial: Cuatro Tuercas

Any d'edició: 2017

ISBN: 9788417006136

¡VIVAN LAS UÑAS DE COLORES!



Autors: Alicia Acosta i Luis Amavisca

Il·lustracions: Gusti

Ressenya: En Juan és un nen al qual li agrada pintar-se les ungles de colors, però els altres se'n riuen d'ell. Llavors, el pare també es pinta les ungles. Història basada en fets reals.

Temàtica: Reivindicació dels estereotips de gènere

Fitxa tècnica

Núm. pàg.: 36

Editorial: Nubeocho ediciones

Any d'edició: 2018

ISBN: 9788417123581

Annex2. Multimèdia.

Títol	CUA DE SIRENA
Autor	Alba Barbé i Serra
Sinopsis	Un curtmetratge d'animació stop-motion que romp amb els binarisme de gènere. Tracta d'en Roc, un noi que es vesteix de sirena per anar a una festa. Els seus companys se'n riuen d'ell per la seva elecció. En el seu intent per evadir-se, té una revelació on es converteix en sirena. De repent s'adona que perquè sempre hem d'elegir entre una cosa o l'altre, i com aquesta diferenciació és excloent i sempre porta a la renúncia d'alguna cosa.
Duració	7:56
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=JpyYt6dqLZM

Títol	IGUALDAD Y DISCRIMINACIÓN
Autor	SNDIF (Sistema nacional para el desarrollo integral de la infancia)
Sinopsis	En aquesta animació, un grup d'amics i amigues juguen com sempre, però de repent un d'ells fa diferenciació entre els noies i les noies, pel que ha sentit dir al seu germà gran.
Duració	4:25
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=-4o6tQkJdwo&t=44s

Títol	LALO
Autor	La Señora Malilla (cuentos coeducativos)
Sinopsis	Aquest vídeo d'animació, ens mostra que no tots els infants són iguals, cadascú té la seva personalitat, els seus gustos i les seves preferències. El seu protagonista és en Lalo un nen divertit amb una gran personalitat, que trenca els estereotips de gènere.
Duració	2:17
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=a5i4KiGDUrY

Títol	LA PELUCA DE LUCA
Autor	La peluca de Luca
Sinopsis	Aquest vídeo sorgeix d'un projecte coeducador. Els protagonistes són dos nens que parlen dels estereotips. També, contenen l'experiència d'un d'ells, en Luca que va anar a l'escola, tots duïen capa i el perruca, es varen riure d'ells. També, es plantegen dubtes en relació a les diferenciacions de gènere
Duració	2:40
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=ZHAPeTQgujc

Títol	POR SIEMPRE JAMÁS
Autor	Audi Spain
Sinopsis	Aquest spot de la marca de cotxe Audi, ens presenta un vídeo on un pare li conta un conte a la seva filla. Però la historia és molt diferent als contes tradicionals. No hi haurà carrosses encantades sinó cotxes de carreres i la princesa serà capaç d'ensortir-se per ella mateixa.
Duració	5:00
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=RfsscCAMKL8&t=66s

Títol	SUPER LOLA
Autor	La Señora Malilla (cuentos coeducativos)
Sinopsis	Aquest vídeo d'animació, ens mostra que tots els nens i nenes són diferents i lliures per fer el que vulguin. Na Lola porta la seva capa, ja que vol ser una heroïna i entrena per aconseguir-ho.
Duració	3:08
Direcció	https://www.youtube.com/watch?v=LVAfqiVM9qw&t=8s